

INFO

Foreningen af Interne Revisorer

Nummer 51 | September 2012 | 15. årgang

INFOs redaktion:**Ansvarshavende redaktør:**

Koncernrevisionschef Poul-Erik Winther

☎ 35 47 78 97

E-mail: abrpwe@almbrand.dk

Alm. Brand

Øvrig redaktion:

Afdelingsdirektør Lars Geisler

☎ 44 55 93 08

E-mail: lage@nykredit.dk

Nykredit

Fuldmægtig Tina D. Larsen

☎ 33 95 15 33

E-mail: tdl@fm.dk

Finansministeriet

Head of Quality Assurance and Development Lars Maagaard

☎ 33 33 15 48

E-mail: lars.maagaard@nordea.com

Nordea

Revisionschef Louise Claudi Nørregaard

☎ 33 74 80 13

E-mail: lcn@pension.dk

PensionDanmark

Deputy Chief Audit Executive Birgitte R. Svenningsen

☎ 39 77 41 30

E-mail: bsv@saxobank.com

Saxo Bank

Senior Manager Per Ventzel

☎ 45 12 27 70

E-mail: per.ventzel@danskebank.dk

Danske Bank

Næste nummer

INFO 52 udkommer i december 2012.

Tryk: Rosendahls-Schultz Grafisk, Albertslund.

ISSN: 1903-7333 (Trykt version).

ISSN: 1903-7341 (Elektronisk version).

Indlæg til INFO

Artikler i INFO påskønnes med en vingave.

Forsidefoto: Ole Svenningsen

Redaktionens adresse:

Alm. Brand A/S

Foreningen af Interne Revisorer (IIA)

Att: Koncernrevisionschef Poul-Erik Winther

Midtermolen 7

2100 København Ø.

Synspunkter, der kommer til udtryk i medlemsbladet, behøver ikke nødvendigvis at svare til bestyrelsens opfattelse eller være udtryk for foreningens officielle standpunkt.

Indhold

Leder.....	4
Nyt fra bestyrelsen.....	5

Artikler

Status på Solvens II og ORSA.....	6
Basel III/CRD IV	10
Sådan starter Danfoss ny intern revision.....	16
Den certificerede revisor: ekspert i offentlig revision.....	17
Revisors erklæringsafgivelse ved pengeinstitutters pantsætning af udlån med god bonitet i Nationalbanken	21
Årskonference 2012 i Vingsted Hotel og Konference Center	27
Opdatering vedrørende nye og ændrede IFRS'er og fortolkningsbidrag mv.	30
Tolagsbelåning er fremtidens realkredit	36
Nye medlemmer i IIA fra 1.4.2012 – 28.8.2012	41
”Bagsmækken”	42

Besøg foreningens hjemmeside:
www.iaa.dk

Leder

*Af revisionschef Jens Peter Thomassen,
Danske Bank*

Opgaver og budget

Sommeren går på hæld - har vi haft sommer vil nogle nok sige - men faktum er vel, at vi har haft en dansk sommer. En sommer som vel er et meget godt billede på den økonomiske situation. Det er meget gråt, men når solen er der - glemmes de dårlige dage for en stund, men dagligdagen vender som bekendt tilbage - heldigvis vil nogen sige!

I disse år er udfordringerne mange også for interne revisorer. Vi presses af en lovgivningsmaskine som kører med et hidtil uset tempo, og der er et stigende pres på ressourcer både antalmæssigt og kompetencemæssigt.

Der er øget fokus fra intern revisions stakeholdere for at forstå de services, som intern revision udbyder, både omfanget og nytteværdien ikke mindst fordi, der er kommet øget fokus på virksomhedernes egenkontrol via bl.a. risk og compliance. Dette mudrer billedet noget, da mange brugere af vores services har svært ved at adskille de forskellige serviceleverandører.

Det er bekymrende, at vi ikke i tilstrækkeligt omfang er i stand til at synliggøre forskellene mellem intern revisions services, og de services som udbydes af bl.a. risk og comp-

liance. Det er af afgørende vigtighed, at vores stakeholdere forstår, at intern revision er third line of defence - altså ikke en del af kontrolmiljøet.

Det faktum skal vi efter min opfattelse holde meget stærkt på, men vi skal på den anden side også sikre, at virksomhederne i fuldt omfang kan drage nytte af vores viden. Det fordrer, at vi er involverende ikke kun på den reaktive måde - selvom det fortsat er vores primære funktion - men også er proaktiv i løsning af identificerede problemer. Vi skal have fokus på de risici med de væsentligste iboende risici, og turde fravælge risici med lav indvirkning - ud af planen med dem - dvs. forkast "convenience" revision, eliminer revisionshandlinger med lav iboende risiko og lav indvirkning og forsøg at få intern revision involveret i virksomhedernes strategiske udvikling enten direkte eller indirekte via intern revisions leverancestrategi.

Dette forudsætter, at intern revision har de rigtige kompetencer, den nødvendige manpower samt en handlekraftig ledelse. Det er grundlaget for succes, men det kræver "et relevant budget", hvorfor intern revision bør være bedre til at sige nej, hvis budgetterne ikke følger med. Bevares - nye opgaver kan håndteres via effektivisering, men dette har også en grænse.

Hvorfor denne indgangsvinkel til denne udgave af Info? Fordi en del af indlæggene/artiklerne relaterer sig til nye opgaver, der er på vej. Opgaver, som helt eller delvis kan varetages af intern revision, men også af andre interne funktioner. Det er afgørende, at vi som branche, men også individuelt, tager stilling til vores rolle i denne sammenhæng, herunder om vi vil tilegne os relevante kompetencer eller får tilført kompetencerne udefra, eller om andre skal løse disse opgaver for virksomhederne.

God læselyst

Nyt fra bestyrelsen

*Af koncernrevisionschef
Poul-Erik Winther, Alm. Brand*

I forlængelse af generalforsamling er der afholdt konstituerende bestyrelsesmøde. Foreningen har konstitueret sig med Jens Peter Thomassen som formand og Dorthe Toldborg som næstformand. Peter Jochimsen er kasserer og Ole Kirkbak er sekretær.

Der blev endvidere valgt formænd for de nedsatte bestyrelsesudvalg:

- Redaktionsudvalget – Poul-Erik Winther
- Uddannelsesudvalget – Nyvalg af Lene Birk Christensen
- Sektorudvalg:
 - Finansielle – Ane-Marie Christensen
 - Industri – Nyvalg af Vibeke Aggerholm
 - Offentlige – Pia Sønderlund Nielsen
- Hjemmesiden – Nyvalg af Kim Stormly Hansen
- Samarbejdsudvalget FSR, DISIF og IIA – Nyvalg af Kim Stormly Hansen

I august er der afholdt bestyrelsesmøde, hvor der primært blev fokuseret på strategier for foreningen.

Drøftelsen tog udgangspunkt i, hvordan foreningen skaber værdi for medlemmerne, og gav anledning til, at følgende emner vil være på bestyrelsens aktivitetsplan i de kommende år:

- Opdatering af mission/vision.
- Fokuserer på samarbejdsrelationer, bl.a. FSR
- Revurdere omfang og udformning af ydelser til medlemmerne, herunder
 - nyopstart af intern revision
 - gennemgang af materiale på hjemmesiden med henblik på vurdering af relevans.
- Anvendelse af særlige spidskompetencer i intern revision, blandt andet i form af outsourcing/partnering

Der vil fortsat være stor fokus på foreningens uddannelsesaktiviteter, således at de understøtter medlemmernes uddannelsesbehov, herunder imødekommer ønsker fra industrisektoren og offentlige virksomheder.

Status på Solvens II og ORSA

af fuldmægtig, Cand.merc.jur.
Mette Baden, Finanstilsynets kontor
for livsforsikring.

Solvens II, forordning, Omnibus II-direktivet, gennemførelsesforanstaltninger, niveau 1, 2 og 3, vejledninger og anbefalinger, ORSA og risikostyring etc. Alle disse ord har de sidste par år været buzz-ord, når man snakkede om den nye europæiske regulering på forsikringsområdet – men hvordan skal man som selskab forholde sig til dem og hvornår træder reguleringen i kraft?

Formålet med denne artikel er at skabe et overblik over, hvor langt den europæiske lovgivningsproces for de forskellige niveauer under Solvens II-regulering er nået, samt give et indblik i, hvad ORSA processen omfatter.

Solvens II-rammedirektivet (niveau 1)¹ blev vedtaget i 2009. Herefter begyndte Europa-Kommissionen sit arbejde med den uddybende forordning² (niveau 2). Den bygger bl.a. på tekniske input³ fra CEIOPS⁴. Forordningen omtales i flæng som delegerede retsakter, niveau 2 og gennemførelsesforanstaltninger.

Det er vigtigt at vide, at en forordning har direkte virkning i medlemsstater. Det betyder, at den er direkte gældende og ikke må inkorporeres i national lovgivning. Dog har Finanstilsynet pligt til at føre tilsyn med de gældende regler, her-

under forordningen. Forordninger gælder således ved siden af national ret. Såfremt der opstår tvivl om fortolkningen af forordninger, kan et nationalt tilsyn rette henvendelse til Europa-Kommissionen, som vil meddele deres bindende fortolkning af bestemmelsen, hvorefter denne fortolkning vil have direkte virkning i alle medlemsstater. Endvidere skal bestemmelser i national lovgivning med identisk indhold enten ændres, så de ikke gælder for forsikringsselskaber der er underlagt Solvens II, eller helt ophæves. Dette skal sikre, at der ikke opstår tvivl om, hvilken lovgivning der gælder på det pågældende område.

Baseret på Europa-Kommissionens første udkast til forordning begyndte CEIOPS udviklingen af vejledninger og anbefalinger (niveau 3)⁵. EIOPA's vejledninger udarbejdes for at sikre en harmoniseret tilgang til implementeringen og fortolkningen af direktivet. Vejledninger er rettet til de nationale tilsyn og vil være underlagt følg-eller-forklar-princippet⁶. Finanstilsynet skal overfor EIOPA forklare, hvorfor selskaberne eller den danske lovgivning eventuelt ikke følger de udstukne vejledninger. I nogle tilfælde vil Finanstilsynet kræve forklaring og dokumentation fra selskaberne, hvis de ikke følger principperne i EIOPA's vejledninger.

Derudover udarbejder EIOPA såkaldte tekniske standarder⁷ på nærmere definerede områder. De tekniske standarder vil formelt blive udstedt af Europa-Kommissionen som en forordning.

På baggrund af arbejdet med forordningen og etableringen af EIOPA som en europæisk tilsynsmyndighed under den nye europæiske tilsynsstruktur⁸, var der behov for, at der parallelt med direktivet skulle laves en regulering for EIOPA's virke og beføjelser⁹.

1 Herefter kaldet direktivet. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:335:0001:0155:DA:PDF>

2 Herefter kaldet forordningen. Den indeholder dels gennemførelsesforanstaltninger, dels de såkaldte tekniske standarder (se note 7).

3 Consultation Papers: <https://eiopa.europa.eu/consultations/consultation-papers/index.html>

4 CEIOPS står for Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors. Komiteen blev den 1. januar 2011 afløst af den fælles tilsynsmyndighed, EIOPA, som står for European Insurance and Occupational Pensions Authority.

5 Herefter kaldet vejledninger.

6 Dette princip kendes også som *comply-or-explain*.

7 De tekniske standarder er opdelt i RTS, *Regulatory Technical Standards* og ITS, *Implementing Technical Standards*. Forskellen mellem RTS og ITS er måden hvorpå de vedtages, samt at ITS er rent teknisk, hvorimod RTS kan indeholde strategiske eller politiske foranstaltninger, der også skal vedtages af Rådet for den Europæiske Union og Europa-Parlamentet.

8 Den europæiske tilsynsstruktur består af European Banking Authority, EBA, European Securities and Markets Authority, ESMA og EIOPA.

9 <https://eiopa.europa.eu/about-eiopa/legal-framework/index.html>

Europa-Kommissionen offentliggjorde derfor i januar 2011 et udkast¹⁰ til ændring af direktivet. Omnibus II foreslår bl.a. overgangsregler for maksimale perioder på op til ti år for ikrafttrædelse af dele af reguleringen og bestemmelser om EIOPA's udarbejdelse af tekniske standarder. Der forhandles dog stadig om kortere overgangsperioder. Endvidere har Omnibus II lagt op til en generel udskydelse af direktivet og forordningen, hvorefter disse først træder i kraft 1. januar 2014. Når Omnibus II er trådt i kraft vil den korrekte betegnelse for bestemmelserne i forordningen være delegerede retsakter.

Der var oprindeligt en formodning om, at Omnibus II ville være færdigforhandlet primo 2012, men grundet de politiske forhandlinger er det endnu ikke lykkedes at finde et kompromisforslag, der kan vedtages af alle parter¹¹. Særligt er forhandlingerne om, hvordan garanterede produkter med lang løbetid håndteres, vanskelige. I skrivende stund (august 2012) er det forventningen, at Omnibus II bliver vedtaget i efteråret 2012. Herefter vil forordningen blive tilrettet og EIOPA vil sende de tekniske standarder og vejledninger i høring ultimo 2012. Vedtagelsen af Omnibus II har også indvirkning på den danske lovgivningsproces, da den endelige udformning af Omnibus II får betydning for det lovforslag der skal vedtages i Danmark.

ORSA – Bestyrelsens ramme for at vurdere selskabets risici og solvensbehov

ORSA står for Own Risk and Solvency Assessment og henviser til et selskabs vurdering af deres egen risiko og solvens. ORSA skal ses som bindeleddet mellem selskabets overordnede strategi, risikoappetit, risikoprofil, forretningsmodel samt kapitalplanlægning og kapitalhåndtering.

Selskabets kapitalplanlægning og kapitalhåndtering indeholder to spor, et kvalitativt og et kvantitativt med forskellige tidshorisonter. Det kvantitative spor er beregning af det regulatoriske kapitalkravet via standardformlen eller en intern model, hvor input er prædefineret af EIOPA. Kapitalkravet har en tidshorizont på 12 måneder. Det kvalitative spor er ORSA. ORSA er en kontinuerlig proces til at identificere, vurdere, overvåge og administrere de kort- og langsigtede risici, som selskabet er eksponeret overfor i deres fortsatte

drift i forhold til deres valgte strategi. ORSA skal derfor ses i sammenhæng med selskabets forretningsmodel og strategiske planlægningsperiode typisk på tre til fem år.

ORSA er en proces, der er forankret i bestyrelsen og skal integreres i selskabets årshjul. Værktøjet skal anvendes af bestyrelsen til aktivt og kontinuerligt at vurdere og skabe et overblik over, hvilke risici der kan påvirke selskabets evne til at følge deres forretningsmodel og samlede solvensbehov. Der er derfor ikke nogen skabelon for en ORSA proces, da den skal tilpasses det enkelte selskabs risikoprofil og risikoappetit som defineret i selskabets forretningsmodel. Ydermere er det bestyrelsens ansvar at tilrettelægge processen, så den bearbejder og vurderer alle såvel kvantificerbare som ikkekvantificerbare risici.

ORSA er ikke en matematisk proces baseret på en formel med et endegyldigt resultat. I en ORSA-proces skal den kvalitative risikoidentifikation omformuleres til et kvantitativt resultat og eventuelt håndteres ved ledelsesmæssige handlinger. Dette resultat, er det samlede solvensbehov¹², som bestemt af bestyrelsen baseret på ORSA og det skal sammenlignes med det beregnede kapitalkrav via standardformlen. Denne sammenligning foretages bl.a. for at vurdere, hvorvidt selskabets underliggende antagelser i beregningen af kapitalkravet er korrekte set i forhold til, hvad bestyrelsen mener deres risikoeksponering koster selskabet. ORSA anvendes derfor også til at vurdere selskabets evne til at efterleve kravene til hensættelser samt selskabets kapitalkrav.

Solvensbehovet stammende fra ORSA processen er dermed ikke et regulatorisk kapitalkrav, da vurderingen af risici hverken kræver en intern model eller at der beregnes et kapitalkrav. ORSA er en kvalitativ vurdering af alle risici, som kvantificeres for at kunne konkludere vurderingen samt sammenholdes det med det beregnede kapitalkrav. Bestyrelsen skal groft sagt glemme den regulatoriske kapitalkravsberregning som dækker tolv måneder frem. Bestyrelsen skal danne sig et overblik over, hvilke risici de er eksponeret overfor, hvad disse risici koster selskabet, om der er nogen risici, der ikke kan dækkes af kapital, for eksempel omdømmerisici, men som kræver alternative foranstaltninger og risikostyring. Selvom en risikogruppe ikke nødvendigvis kan dækkes af ka-

¹⁰ Herefter kaldt Omnibus II.

¹¹ Parterne i trialog-forhandlingerne er Europa-Kommissionen, Rådet for den Europæiske Union og Europa-Parlamentet.

¹² Det samlede solvensbehov er i Solvens II terminologi kendt som Overall Solvency Needs, forkortet OSN.

pital, skal alle selskabets risici indgå som en del af ORSA processen for at bestemme det samlede solvensbehov.

Såfremt selskabets samlede solvensbehov afviger fra det beregnede kapitalkrav, dvs. fra standardformlen,¹³ kan dette bl.a. skyldes, at standardformlens antagelser ikke er korrekt justeret i forhold til selskabets risikoprofil og risikoeksponering. Hvis afvigelsen er signifikant, skal selskabet identificere årsagen til afvigelsen og vurdere behovet for at også det regulatoriske kapitalkrav ændres. Det samme gælder, hvis der sker en væsentlig ændring i selskabets risikoprofil. Dermed skal selskabet foretage en uregelmæssig ORSA, dvs. en ORSA der afviger fra den frekvens, som bestyrelsen har valgt på årsbasis.

Hvis bestyrelsen på baggrund af ORSA konkluderer, at standardformlen ikke beregner et retvisende kapitalkrav, kan selskabet vælge at undersøge muligheden for at tilføje selskabsspecifikke parametre¹⁴. Tilføjelse af selskabsspecifikke parametre bygger på, at selskabet anvender deres egne parametre indenfor et specifikt risikoområde for at tilpasse standardformlen til deres risikoprofil. En analyse af de tilføjede selskabsspecifikke parametre kan være en del af dokumentationen for at den tilpassede standardformel, giver en mere retvisende beregning af selskabets kapitalkrav. Indenfor rammerne på standardformlens arkitektur er der dog begrænsninger for, hvilke selskabsspecifikke parametre, der enten må ændres på eller udskiftes. Endvidere er der krav om at

Eksempel på en ORSA-proces i otte trin.

Trin 1:	Bestyrelsen skal spørge sig selv, hvilke risici selskabet kan være eksponeret overfor i en strategisk planlægningsperiode på typisk tre til fem år. Direktionen skal levere et overordnet risikobillede.
Trin 2:	Bestyrelsen skal vedtage, hvilke af de risici de er eksponeret overfor der enten skal dækkes af kapital eller ledelsesmæssige handlinger.
Trin 3:	Bestyrelsen skal bede om at få kvantificeret de risici, der skal dækkes af kapital og få udviklet ledelsesmæssige handlinger for de resterende risici.
Trin 4:	Bestyrelsen skal spørge, hvor robust vurderingen af risiciene, som de er eksponeret overfor, er og hvordan kvaliteten af kerneprocesserne, som indgår, er. Direktionen udarbejder følsomhedsanalyser og beregner effekten på det regulatoriske kapitalkrav.
Trin 5:	Bestyrelsen skal gennemtænke mulige fremtidige scenarier, som de skal håndtere og overveje, hvilken påvirkning det kan have på selskabet. Direktionen udarbejder selskabsspecifikke stresstests, beregner effekten på det regulatoriske kapitalkrav og udvikler anvendelige ledelsesmæssige handlinger.
Trin 6:	Bestyrelsen skal overveje, hvilke stressscenarier, der endnu ikke er taget højde for i planlægning. Direktionen udfører stresstests, der tager hele sektoren i betragtning, f.eks. ændring i lovgivning eller uforudsete ændringer på de finansielle markeder, der har en effekt på det regulatoriske kapitalkrav, samt udvikler anvendelige ledelsesmæssige handlinger.
Trin 7:	Bestyrelsen skal genoverveje antagelserne for at være going concern og hvilke aspekter, der er vigtige for at forblive going concern. Direktionen skal identificere de vigtigste antagelser.
Trin 8:	Bestyrelsen skal revurdere, om deres udvidede risikoforståelse er reflekteret i både deres forretningsmodel, risikoprofil, i standardformlen eller alternativt i den interne model. Direktionen vurderer effekten på det regulatoriske kapitalkrav og justerer beregningen, hvis nødvendigt.
Disse trin findes tilsvarende i dag i bestyrelsens stillingtagen til fastlæggelse af det individuelle solvensbehov, der kan kaldes en ORSA light.

¹³ Kapitalkravet er i Solvens II terminologi kendt som Solvency Capital Requirement, forkortet SCR

¹⁴ I Solvens II terminologi kendes Selskabsspecifikke parametre som Undertaking Specific Parameters, forkortet USP.

anvendelsen af selskabsspecifikke parametre skal godkendes af Finanstilsynet.¹⁵

Alternativet er, at selskabets forretningsmodel og risikoprofil er så komplekse, at det er nødvendigt at udforme en partiel eller intern model. Hvis dette er tilfældet, er det bestyrelsens ansvar at beslutte om selskabet har de nødvendige ressourcer til at udforme en partiel eller fuld intern model, eller om det overordnet set er bedre at reducere risikoeksponeringen. Alt andet lige bundet beslutningen i, hvilken strategi og forretningsmodel bestyrelsen har vedtaget, samt hvordan en evt. beslutning kan påvirke selskabets forretningsmæssige planlægningsperiode.

Det også vigtigt at aflive myten om, at en signifikant afvigelse fra risikoprofilen automatisk udmunder i et kapitaltillæg. Et kapitaltillæg er en tilsynsreaktion, hvor en forøgelse af selskabets kapitalkrav er påkrævet for at sikre effektiv risikostyring, hvor en afvigelse viser sig at være signifikant. Der er en helt fast procedure for, hvordan og hvorfor et selskab kan blive pålagt et kapitaltillæg. Denne procedure kræver blandt andet en dialog mellem tilsyn og selskab, som bygger på selskabets genberegning af sit kapitalkrav, efter en ændring af de underliggende antagelser i standardformlen, som for eksempel begrænsning af deres risikoeksponering. Et kapitaltillæg anses som sidste udvej og pålægges kun, hvis andre metoder, som begrænsning af risici eller tilføjelse af selskabsspecifikke parametre eller udvikling af en partiel eller fuld intern model har vist sig ikke at være proportionel i forhold til afvigelsen. Et kapitaltillæg er derfor ikke en straf, men en måde at sikre på, at selskabet tager ansvar for at foretage de nødvendige beregninger, så beregningen af kapitalkravet igen er retvisende i forhold til selskabets risikoprofil. Et kapitaltillæg er en midlertidig foranstaltning og selskabet er forpligtet til at udbedre årsagen til at dette tillæg er blevet pålagt.

Da ORSA er en del af risikostyringssystemet forventes det, at bestyrelsen udfærdiger politikker og retningslinjer, hvorpå direktionen kan udarbejde forretningsgange og arbejdsgange

for hele ORSA-processen for at øge bevidstheden omkring selskabets risici og hvordan de håndteres både top-down og bottom-up. De vedtagne politikker og retningslinjer skal reflektere bestyrelsens valgte strategi samt selskabets risikoappetit og risikoprofil som defineret i forretningsmodellen.

Tilhører selskaberne en gruppe, skal bestyrelsen gennemføre en ORSA minimum en gang om året – ORSA er en top-down process – og alle ORSA-processer skal beskrives, konkluderes, dokumenteres og evalueres internt i selskabet. Resultatet af denne proces skal rapporteres til tilsynet i den årlige tilsynsrapport¹⁶. Hvad der rapporteres til tilsynet afhænger af, hvad der efter bestyrelsens opfattelse giver et retvisende billede af selskabets risikoeksponering set i forhold til deres samlede solvensbehov. Det er op til selskaberne at bestemme, hvor ofte de vil gennemføre ORSA baseret på kompleksiteten og størrelsen af selskabet set i forhold til deres risikoeksponering. Et selskab kan fint gennemføre ORSA processen kvartalsvist og så rapportere de væsentligste konklusioner i den samlede årlige rapport til tilsynet. Det væsentligste element er, at rapporten giver et retvisende billede af den/de udførte ORSA.

ORSA reguleres i direktivets artikel 45 der henviser til artikel 44 om risikostyring og artikel 35 der omhandler rapporteringskravene fra selskaberne til tilsynet. ORSA bliver ikke uddybet i forordningen, men kravet om en årlig ORSA rapportering vil være reguleret i forordningen.

Den 12. juli 2012 offentliggjorde EIOPA de foreløbige vejledninger for ORSA og rapportering under Solvens II¹⁷. Der er stadig en teoretisk mulighed for at der skal foretages ændringer efter vedtagelsen af Omnibus II. Vejledninger er dog så endelige, at både nationale tilsyn og selskaber kan påbegynde implementeringen og tilpasse sig den nye europæiske tilsynsstruktur. EIOPA forventer at sende deres vejledninger i offentlig høring, så snart Omnibus II er vedtaget. Den offentlige høring forventes at starte ultimo 2012.w

¹⁵ https://eiopa.europa.eu/fileadmin/tx_dam/files/consultations/consultationpapers/CP75/CEIOPS-L2-Advice-Undertaking-specific-parameters.pdf

¹⁶ Denne kaldes i Solvens II terminologi – Regular Supervisory Reporting, forkortet RSR.

¹⁷ <https://eiopa.europa.eu/consultations/consultation-papers/2011-closed-consultations/november-2011/draft-proposal-on-quantitative-reporting-templates-and-draft-proposal-for-vejledninger-on-narrative-public-disclosure-supervisory-reporting-predefined-events-and-processes-for-reporting-disclosure/index.html>

Basel III/CRD IV

Af partner Lars
Schwartz-Petersen

og associate Frederik
Thufason, KPMG

Baggrund for CRD IV/Basel III

Den finansielle krise afslørede betydelige sårbarheder i den finansielle sektor. Erfaringerne har illustreret, at tabene i den finansielle sektor generelt er store, når en konjunkturedgang følger en periode med anselig vækst i kreditgivning. Mange kreditinstitutter gik ind i krisen med kapital, der var utilstrækkelig på kvantitet og kvalitet, hvilket medførte, at mange lande var nødsaget til at yde hidtil uset støtte til banksektoren for at sikre den finansielle stabilitet.

På baggrund heraf fremlagde Basel-Komiteen i december 2010 en revideret udgave af de globale bankstandarder (Basel III) med henblik på at imødekomme disse udfordringer. I forlængelse heraf offentliggjorde EU-Kommissionen i juli 2011 et forslag til et nyt regelgrundlag bestående af en forordning og et direktiv, der vil træde i stedet for det eksisterende kreditinstitutdirektiv og kapitalkravsdirektiv (samlet CRD direktiverne). Forslagene er udarbejdet på baggrund af de seneste globale bankstandarder, men på nogle områder er der foreslået tilpasninger i forhold til særlige europæiske forhold, og herudover er forhold vedrørende sanktioner, corporate governance og aflønning inddraget.

Formål og status

Reguleringsforslagene indeholder en lang række elementer i forhold til regulering af kreditinstitutter. Det overordnede formål med forslagene er således at styrke den økonomiske modstandsdygtighed i banksektoren i EU, så sektoren fremadrettet vil være bedre i stand til at absorbere økonomiske stød og samtidig sikre, at bankerne fortsat finansierer den økonomiske aktivitet og vækst i samfundet.

Reguleringsforslagene forhandles stadig i EU, hvor en række ændringsforslag fra Europa-Parlamentet endnu ikke er fuldt

ud behandlet af Rådet og Kommissionen. Derfor har det ikke været muligt at færdiggøre dialogforhandlingerne inden sommerferien i august. Dette indebærer, at det er tvivlsomt, om store dele af forslaget som planlagt kan træde i kraft den 1. januar 2013, eftersom blandt andet direktivdelen skal implementeres i national ret.

Struktur og implementering

Et andet centralt formål med CRD IV er at indføre fælles regler for kreditinstitutter på tværs af grænserne og således totalharmonisere en række betydningsfulde områder ved at indføre "single rulebook". Til brug herfor består reguleringsforslaget som nævnt af både et direktiv og en forordning, hvor forordningen er udtryk for single rulebook. Forordninger gælder direkte som love i EU-medlemslandene, hvori- mod direktiver skal implementeres i national ret.

Den nuværende regulering i CRD er bygget op omkring tre søjler. Dette forsøges videreført i det foreslåede reguleringsinitiativ, hvor forordningen indeholder de fleste søjle 1 og søjle 3 krav, og direktivet indeholder kravene i søjle 2. Komplexiteten og længden i reguleringsforslaget indebærer dog, at denne opdeling reelt må anses som en utidssvarende opdeling, der var mulig under Basel II/CRD II.

Forordningen indeholder de generiske krav og detaljerede regler, mens direktivet indeholder de overordnede mindre detaljerede regler. Nedenstående tabel inddeler hovedområderne i henholdsvis direktivet og forordningen.

Direktivet omfatter	Forordningen omfatter
<ul style="list-style-type: none"> • Tilladelse • Corporate governance • Sanktioner • Kapitalbuffere • Tilsynsbestemmelser 	<ul style="list-style-type: none"> • Kapitalkrav • Risikovægtede poster (herunder CVA) • Store engagementer • Likviditet • Regler om oplysningsforpligtelser

Direktivet skal implementeres i national ret, og i den forbindelse er medlemsstaterne for nogle områder tillagt beføjelser til at fastsætte strengere regler end direktivet forpligter til.

Nationale tilsynsmyndigheder kan således stille krav om en række tiltag - inklusive yderligere kapitalkrav (kapitalbuffere) - til individuelle institutioner eller grupper af institutioner for at adressere højere risici end normalt. Disse tiltag skal be-

grundes med hensyn til særlige risici for en given institution eller gruppe af institutioner, inklusive risici, som vedrører en særlig region eller sektor. Det er dog hensigten, at yderligere konvergens af sådanne tiltag vil blive søgt over tid, og at reguleringen dermed harmoniseres fuldt ud.

Det foreslåede regelgrundlag er ganske omfattende, men en stor række af kravene, indeholdt i reguleringen, er ikke ændringer i forhold til det tidligere retsgrundlag. Denne artikel fokuserer på de mest relevante ændringer, der er foretaget.

Særegne reguleringsområder i CRD IV i forhold til Basel III

Som beskrevet indeholder CRD IV også en række forhold som led i revideringsprocessen, der ikke fremgår af Basel III. Således omfatter CRD IV også en række minimumskrav til governance og de interne strukturer. Disse regler vedrører ledelsens kompetencer, bestyrelsessammensætning og bestyrelsens funktion og rolle i forbindelse med risiko og strategi med henblik på at forbedre effektiviteten af bestyrelsens tilsyn med risikoen i institutionerne. Derudover styrkes reglerne om status og uafhængighed af risk management-funktionen også.

De påtænkte foranstaltninger har til formål at bidrage til at undgå overdreven risikotagning af de enkelte kreditinstitutter og i sidste ende akkumulering af store risici i det finansielle system.

Angående ledelsens kompetencer forpligter direktivet banker til at afsætte en tilpas mængde ressourcer til træning af ledergruppen, samt sikre at ledergruppen og bestyrelsen afsætter tilpas tid til instituttet. Dette indebærer blandt andet, at direktionsmedlemmer kun må have tre bestyrelsesposter, mens bestyrelsen kun må holde fire bestyrelsesposter. Flere bestyrelsesposter internt i banken tæller som en post.

CRD IV pålægger endvidere kreditinstitutter at nedsætte en række bestyrelsesudvalg, hvis arten, omfanget og kompleksiteten af instituttets aktiviteter tilsiger det - det vil sige, at det kræver en konkret stillingtagen til instituttet fra Finanstilsynet. Udvalgene har overordnet til opgave at rådgive bestyrelsen i institutionerne. Blandt de nye krav om udvalg stilles der krav om etablering af såkaldte nomineringsudvalg i bestyrelsen, der blandt andet skal vurdere bestyrelsens sammensætning og kompetence, når der skal nomineres nye medlemmer. Derudover stilles der krav om etablering af et risikoudvalg i bestyrelsen. Risikoudvalget skal rådgive bestyrelsen om insti-

tuttets overordnede risikovillighed og strategi samt assistere i overvågningen af, at strategien implementeres af ledelsen. Kravet om at nedsætte udvalget vil dog ligeledes afhænge af instituttets størrelse og kompleksitet, men der stilles særlige krav til kommunikation vedrørende risici til ledelsen, såfremt et risikoudvalg ikke er etableret. Endelig skal der etableres et vederlagsudvalg, som blandt andet skal føre direkte tilsyn med aflønningen af ledelsen.

Kravet om at etablere de relevante udvalg vil dog næppe udgøre en praktisk omvæltning for de danske institutter, da mange større og mellemstore banker har både et risikoudvalg og et nomineringsudvalg. Institutterne skal imidlertid sikre at eksisterende udvalg lever op til de kommende krav.

Derudover forpligter direktivet institutterne til at have en politik, som fremmer uddannelse og diversitet i ledergruppen. De foreslåede foranstaltninger vil således kræve, at kreditinstitutterne skal inddrage diversitet som et af udvælgelseskriterierne for medlemmer af bestyrelsen.

Fire nye hovedændringer i CRD IV/Basel III

Med henblik på at skitsere de mest relevante ændringer i CRD IV/Basel III (udover de allerede beskrevne forhold vedrørende governance) kan regelgrundlaget opdeles i følgende fire områder:

- Kapital
- Likviditet
- 'Leverage'
- Modpart/Risikovægtede aktiver

Kapital

Omkring ændringsforslaget har den største opmærksomhed rettet sig mod de nye regler vedrørende kapital, hvor bankernes kapitalkrav vil forøges markant. De mest markante ændringer til bankernes kapitalforhold i forhold til tidligere, omfatter ændringer til niveauet for solvensprocenten og ændringer i sammensætningen af de forskellige kapitalkomponenter. Disse ændrede regler har således implikationer for niveauet af bankernes egenkapital, kernekapital og supplerende kapital.

De foreslåede ændringer til solvensprocenten følger ændringerne i Basel III. De nye bestemmelser om kapitalkrav vil fremadrettet foreskrive det samme minimumskrav, hvorfor minimumskravet til solvensprocenten fortsat vil udgøre 8 %. Forslaget medfører derimod ændringer i sammensætningen af den påkrævede minimumskapital, hvor kernekapitalen in-

klusiv hybrid efter de nye regler mindst skal udgøre 6 % af de risikovægtede aktiver mod de tidligere 4 %. Derudover skal den egentlige egenkapital (CET1) efter nye regler udgøre mindst 4,5 % i modsætning til de tidligere 2 %. Hermed tages der højde for, at den finansielle krise illustrerede, at kvaliteten af bankernes kapital, hvor en større del heraf bestod af ansvarlig lånekapital, ikke i praksis udgjorde en så anvendelig og modstandsdygtig kapitalform i forhold til afviklingen af banker.

Kapitalbuffer

På trods af at reguleringsforslaget ikke indeholder ændringer til det regulatoriske minimumskrav, indfører CRD IV desuagtet en forhøjelse af kapitalkravet til bankerne. Udover ændringen af kapitalsammensætningen indfører CRD IV således også tre kapitalbuffer. I modsætning til de øvrige bestemmelser om kapitalforhold er kapitalbufferne indlagt i direktivet, hvilket er udtryk for et ønske om at give medlemsstaterne en større frihed til at fastsætte individuelle kapitalkrav i de enkelte jurisdiktioner.

Den første kapitalbuffer er en kapitalbevaringsbuffer, som skal sikre at institutter er modstandsdygtige i stressede perioder. Kapitalbevaringsbufferen skal kontinuerligt udgøre 2,5 % af de risikovægtede aktiver og udgøres af egentlig kernekapital (CET1).

Derudover pålægger direktivet også en kontracyklisk buffer, der kan udgøre op til 2,5 % af de risikovægtede aktiver. Ved en kontracyklisk buffer menes en buffer, som opbygges i gode perioder, mens institutterne får mulighed for at tære på bufferen i dårlige perioder med konjunkturedgang. Bufferen bliver selskabsspecifik, da den linkes til udlånet i den pågældende bank. Bufferen bliver fastsat af de nationale tilsynsmyndigheder, hvorefter bankerne har et år til at tilpasse kapitalen til det nye niveau. Denne buffer skal tilsvarende dækkes af egentlig kernekapital.

Endelig indeholder forslaget en mulighed for, at medlemslande kan fastsætte en såkaldt systemisk risikobuffer for alle institutter i medlemslandet eller for en eller flere undergrupper af institutter med henblik på at imødegå systemiske eller markedsræssige risici, der udgør en trussel for den finansielle stabilitet. Den systemiske risikobuffer skal dækkes af egentlig kernekapital. Den systemiske risikobuffer kan fastsættes op til 3 % af det enkelte medlemsland, uden at EU-Kommissionen skal godkende bufferen. Sættes den systemiske risikobuffer over 3 % (fra 1. januar 2015 er grænsen

over 5 %) skal bufferen godkendes af Kommissionen. Hvis et medlemsland efter 1. januar 2015 fastsætter en systemisk risikobuffer mellem 3 og 5 %, udtaler Kommissionen sig, hvorefter der gælder et "comply or explain"- princip, hvor medlemsstaten skal redegøre for, hvorfor den ikke følger Kommissionens henstilling.

Fælles for alle tre ovennævnte buffer gælder, at hvis banken ikke opfylder det samlede kapitalkrav, vil der være restriktioner på følgende: udbyttebetalinger, køb af egne aktier, betalinger i forbindelse med supplerende tier 1-instrumenter, betaling af variabel løn. Således vil en manglende overholdelse - i modsætning til det regulatoriske solvenskrav på 8 % - ikke have implikationer for institutternes tilladelse.

Ændrede krav til hybrid kernekapital

Som beskrevet medfører CRD IV ændringer i sammensætningen af den påkrævede minimumskapital, hvor kernekapitalen efter de nye regler mindst skal udgøre 6 % af de risikovægtede aktiver mod de tidligere 4 %. Den egentlige kernekapital skal mindst udgøre 4,5 %, hvorfor den hybride kernekapital kun må udgøre 1,5 % i forhold til minimumskravet om en kernekapital på 6 %. Den hybride kernekapital må dog gerne overstige de 1,5 %, hvis den egentlige kernekapital mindst udgør 4,5 % af de risikovægtede aktiver.

Dernæst fastsætter direktivet en række forpligtelser til den hybride kernekapital. Det indebærer, at instrumenterne skal have en uendelig løbetid og ikke indeholde bestemmelser, som indeholder indfrielsesincitament for instituttet (fx ingen step up i rente eller kurs). Endvidere må:

- Instituttet må ikke eksplicit eller implicit give investor indtryk af, at kapitalen bliver indfriet
- Eventuelle call options må udelukkende kunne udnyttes efter udstederens valg og tidligst 5 år efter udstedelsesdatoen (FSA skal godkende indfrielsen)
- Instrumenternes nominelle værdi skal kunne nedskrives eller konverteres til aktier, hvis egenkapitalprocenten falder under 5,125 % (eller et højere niveau fastsat af instituttet).

Instrumenter bliver udfaset, hvis de ikke overholder ovenstående.

Ændrede krav til supplerende kapital

Eftersom minimumskravet til solvensprocenten fortsat vil udgøre 8 %, og minimumskravet til kernekapitalen efter for-

højelsen skal udgøre 6 %, kan den supplerende kapital blot udgøre 2 % i forhold til at overholde kapitalkravet.

Derudover indfører CRD IV et krav om, at minimumsløbetiden ved nyudstedelser skal være på mindst fem år samt en ændret reduktionsperiode i forhold til at medregne instrumenterne i kapitalkravet. Ved mindre end fem års restløbetid reduceres indregningen glidende i forhold til restløbetiden. Som det ligeledes er tilfældet for hybrid kernekapital, må den supplerende kapital ikke indeholde noget incitament til at indløse instrumenterne i instituttet (rentestigning eller ændring i indfrielseskurs).

Fradragsregler

CRD IV indeholder derudover justeringer til, hvilke fradrag der skal foretages i kapitalen. De ændrede fradragsregler er generelt skærpede og skal fremover primært foretages i den egentlige kernekapital frem for at fradrage dem i henholdsvis kernekapital inklusiv hybrid og supplerende kapital. I forhold til fradragsreglerne indføres der en overgangsperiode fra 2013 til 2017.

Overgangsordning

De nye regler er planlagt til at træde i kraft primo 2013, men for reglerne vedrørende kapital er der indlagt overgangsordninger, således at kapitalkravene først er fuldt indfaset i 2022. Overgangsreglerne omfatter således både niveauet for solvensprocenten, den hybride kernekapital, den supplerende kapital, udfasningen af ikke kvalificeret kapital samt reglerne for, hvilke fradrag der skal foretages i kapitalen. I forhold til opgørelsen af kapitalkravet indebærer overgangsreglerne, at institutterne er forpligtet til at opgøre og rapportere kapitalkravet for såvel de nuværende regler og de kommende regler. Herved skal udarbejdelsen og revideringen af kapitalkravet foretages i forhold til begge regelsæt i overgangsperioden, hvilket yderligere belaster ressourceallokeringen.

Likviditet

Inden Basel III/CRD IV var reguleringen på likviditetsområdet meget begrænset, og der fandtes ikke ensartede globale retningslinjer på området. Initiativerne indfører som noget nyt fælles krav (single rulebook i CRD IV) til institutternes likviditet. Basel III- og CRD IV-initiativerne indeholder nogle overordnede retningslinjer samt to standarder/nøgletal, som har separate, men komplementære formål i forhold til formålet om at sikre en tilstrækkelig likviditet. Likviditetsreglerne i Basel III/CRD IV fastsætter krav for, hvor

meget likviditet der skal være på 'kort/mellemlang' sigt og 'lang' sigt

LCR

LCR er et likviditetskrav, hvorefter institutter skal holde en "likviditetsbuffer", der er tilstrækkelig til at dække instituttets likviditetsbehov i en turbulent periode på op til 30 dage. Det indebærer, at institutter skal opretholde et tilstrækkeligt niveau af ubehæftede likvide aktiver for at sikre instituttets udgående pengestrømme i op til 30 dage. LCR træder tidligst i kraft som bindende mål i 2015, men inden følger en observationsperiode, hvor institutterne skal indberette, i hvilket omfang de overholder kravet, bl.a. med henblik på evt. kalibrering af det endelige krav. Institutterne skal opfylde kravet kontinuerligt. Overholder institutter ikke kravet, skal de øjeblikkeligt og herefter dagligt orientere Finanstilsynet om LCR samt udarbejde en plan for hurtigst muligt at overholde kravet.

NSFR

For at tage højde for den lidt mere langsigtede fundingproblemstilling indfører forordningen også et andet krav om likviditet. NSFR indebærer, at kreditinstitutters udlån med en løbetid over ét år skal finansieres med stabil, langsigtet finansiering. Stabil funding defineres som andelen af de typer og beløb af egenkapital og gældsforpligtelser, der kan anses som pålidelige finansieringskilder over ét år. Formålet er at forhindre, at udlån med lange løbetider i for høj grad finansieres med gæld med korte løbetider, hvilket kan sætte kreditinstituttet i en klemme, hvis det er vanskeligt at få adgang til kortsigtet finansiering. Frem til 2015 vil kreditinstitutterne alene skulle indberette de informationer, der anvendes til at udregne NSFR. På nuværende tidspunkt vides det ikke, om kravet bliver bindende på grund af uenighed mellem Rådet og EU-Parlamentet. I Basel III er det planlagt at skulle være et bindende mål i 2018.

Leverage Ratio

Basel III og CRD IV introducerer også som et supplement til solvensprocenten et simpelt og risikoneutralt nøgletal, der er et udtryk for et instituts eksponering uden hensyntagen til diverse risikovægte. Der er ikke fastsat noget minimumskrav til rationen i CRD IV, men hvis vejledningen fra Basel III bliver gældende, skal denne ratio være mindst 3 %. Et instituts eksponering i forhold til leverage ratio er således med få justeringer udtryk for dets samlede aktiver, uden at der foretages en nedjustering som følge af lav kreditrisiko, sikkerheder, garantier eller netting. Til dette medregnes også ikke-balanceførte poster.

Det er forventningen, at der fastlægges et minimumsniveau i 2018, og at Leverage Ratio skal rapporteres fra 2015, men det er stadig usikkert, om Leverage Ratio bliver et søjle I eller et søjle II krav.

En bank skal imidlertid have processer til rådighed for at kunne identificere og styre en for høj gearing. Dvs der skal være en plan for nedbringelse af gearingsniveauet i banken, hvis dette skulle blive relevant. Endvidere skal banker indsende alt nødvendig information til at kunne udregne Leverage Ratio (dvs. på detaljeret niveau). EBA vil udsende et rapporteringsark, inden rapporteringspligten indtræder.

Credit Value Adjustment (CVA)

Under de nuværende kapitaldækningsregler skal der afsættes kapital til at dække et potentielt tab, hvis modparten går konkurs. Finanskrisen viste dog, at kun 1/3 af alle kredit-tab var forårsaget af modparter, som gik konkurs og derved misligholdte deres kontrakter. De resterende 2/3 tab var foranlediget af, at kontrakterne opgøres til markedsværdi, som forringes på baggrund af modpartens nedjusterede kreditværdighed.

For at adressere dette problem indføres der i CRD IV et kapitalkrav i relation til risikoen for en forringelse af modpartens kreditværdighed. Dette benævnes Credit Value Adjustment (CVA). CVA er et kapitalkrav til det potentielle værditab af afledte finansielle produkter, som følge af en forringelse af modpartens kreditværdighed. CVA-kapitalkravet skal tillægges alle OTC-derivater med undtagelse af:

- Kreditderivater der begrænser de risikovægtede poster for kreditrisiko (f.eks. Credit Default Swap)
- Derivattransaktioner med en godkendt central modpart (CCP)
- Derivattransaktioner med ikke-finansielle modparter, såfremt disse reducerer risici relateret til den ikke-finansielle modpart
- Derivater indgået med stater og kommuner

Introduktionen af CVA medfører dog også en række udfordringer. Der er eksempelvis ingen markedspraksis for beregning af CVA, hvilket giver udfordringer for de banker, der ønsker at implementere interne modeller. Dernæst vil CVA medføre øget kapitalkrav ved handel med finansielle produkter, hvilket samtidigt medfører, at prisen på nye afledte finansielle produkter også skal indeholde omkostningen ved det højere kapitalkrav.

Intern revisions rolle

CRD IV regelsættet er et yderst omfattende regelsæt, der indeholder mange ændringer og tillæg i forhold til den nuværende regulering. Dette vil have konsekvenser for intern revisions arbejdsopgaver, da det medfører en yderligere belastning i forhold til de nuværende regler. Denne betydelige udvidelse af arbejdsopgaver vil i mange institutter ikke modsvares af yderligere ressourcer, hvilket derfor kræver en struktureret arbejdsplanlægning. Med henblik på at sikre overholdelsen af ovenstående processer og opgaver i forhold til CRD IV, vil det på baggrund af omfanget af reguleringen i mange tilfælde være nødvendigt at opdele arbejdsprocessen i en række områder og faser samt foretage tidsmæssige prioriteringer. Faserne kan i den forbindelse tilpasses ikrafttrædelsestidspunktet for de enkelte regler, og der bør tilsvarende foretages en vurdering af impact fra de enkelte regler. Det er vores vurdering, at det med den rigtige planlægning er muligt at komme rundt om de nye elementer af CRD IV, på en effektiv måde i løbet af en periode på omkring 3 år. I planen bør samtlige nye elementer i CRD IV indgå, herunder kapitalkrav og kapitalsammensætning, likviditetskrav, CVA samt Leverage Ratio. For mange institutter vil det eksempelvis være formålstjenligt, hvis den interne revision indleder med kapitalområdet, fordi dette område er fastsat til at træde i kraft primo 2013, og ligeledes på grund af væsentligheden og sanktionerne ved manglende overholdelse.

Angående kapitalområdet vil det være relevant at undersøge, om fradragreglerne er anvendt korrekt. Her bør fokus bl.a. rettes mod eventuelle kapitalandele i andre finansielle institutter, hvor det bør undersøges, om ejerandele i finansielle virksomheder på henholdsvis under og over 10 % er fradraget korrekt. Dette skal ses i lyset af ændret opgørelsesmetode samtidig med, at fradraget efter de nye regler skal foretages i den egentlige kernekapital.

Dernæst vil det for de fleste banker være relevant at kontrollere, om aftalegrundlaget for den hybride kernekapital overholder de nye krav i CRD IV. Dette omfatter blandt andet, at hybrid instrumenterne har en uendelig løbetid og ikke indeholder bestemmelser, som indeholder indfrielsesincitament for instituttet (fx ingen step up i rente eller kurs). Tilsvarende kontrol bør foretages for så vidt angår den supplerende kapital, som heller ikke må indeholde indfrielsesincitament. Endvidere bør det kontrolleres, om supplerende kapital med en restløbetid på mindre end fem år indregnes i basiskapitalen efter de nye regler med en løbende reduktion i basiska-

pitalen i modsætning til de tidligere regler, som foreskrev en trinvis nedskrivning.

I forhold til likviditetsdelen bør revisionen særligt belyse, om beregningen af LCR og NSFR er foretaget korrekt, og om forudsætningerne til brug for beregningerne er korrekte. Dette vil typisk være en kontrol af, om likvide aktiver, indgående og udgående og betalingsstrømme er inddelt i overensstemmelse med reglerne for LCR, samt om disponibel og nødvendig funding er korrekt opgjort i forhold til NSFR. Ligeledes skal man være opmærksom på, at der indtil videre alene gælder et rapporteringskrav for så vidt angår de to nøgletal, men derved også at de nuværende likviditetskrav i FIL § 152 stadig skal overholdes og opgøres i overensstemmelse med forskrifterne i FIL.

Ovennævnte forhold om kapital og likviditet vil være nødvendige at kontrollere for alle pengeinstitutter, selv om enkelte aspekter heri ikke er lige relevante for alle. Vurderingen af, hvilke områder der er væsentlige og risikofyldte, vil afhænge af den enkelte virksomheds organisering, størrelse og kompleksitet. Der bør således udfærdiges en plan, som gennemgår de enkelte forhold og tilpasser de relevante bestemmelser i forhold til de enkelte institutter for derefter at fastlægge resourceforbruget, allokeringen og timingen af gennemgangen. Eksempelvis kan der være institutter, som med fordel bør afsætte en del ressourcer i forhold til derivatsiden og CVA, hvis disse har mange derivatkontrakter, hvorimod andre kun i mindre grad behøver at forholde sig til CVA grundet et ubetydeligt niveau af kontrakter.

Impact study og konsekvenser

De nye krav fra Basel III og CRD IV har vidtrækkende konsekvenser for bankerne. De medfører en væsentlig stigning i kapital- og likviditetskravet i forhold til nuværende regler, hvortil sommerens løbende justeringer til CRD IV-udkastet har forhøjet kapitalbehovet yderligere.

EBA har foretaget en impact study på basis af 246 banker i EU, og her er det blevet estimeret, at bankerne langt fra

er i mål. EBA har foretaget en GAP-analyse mellem de reguleringsmæssige krav og de faktiske forhold for så vidt angår kapital- og likviditetsforhold. Følgende er blevet estimeret:

- Kapitalinklusiv hybrid (Tier 1 kapital) falder fra 10.3 % til 5.6 % (behov for yderligere EUR 263 bn) - målt på europæiske gruppe 1 banker
- LCR: Var i gennemsnit 67 % for gruppe 1 institutter. Shortfall på EUR 1,000bn liquid assets
- NSFR: Var i gennemsnit 91 % for gruppe 1 institutter. Shortfall på EUR 1,800bn i langsigtet funding

Undersøgelsen fra EBA illustrerer, at de europæiske banker mangler både kapital og likviditet. Det bør dog i forhold til ovenstående anføres, at danske kreditinstitutter generelt har en højere solvens end indikeret i ovenstående analyse. En generel styring af kapitalbehovet bliver ikke desto mindre sværere, idet Finanstilsynet efter de nye regler kan justere i solvensbehovet og de risikovægtede poster.

Derimod tegner der sig stadig et usikkert billede af, hvor gode likviditetsforholdene er i de danske banker i forhold til de nye og strenge krav i reguleringen. Der synes dog ingen tvivl om, at særligt likviditetsområdet fremadrettet vil blive et fokusområde for bankerne, selvom likviditetskravene tidligst træder i kraft fra 2015, eftersom de finansielle markeder allerede inddrager likviditetsforholdene i forhold til at estimere fundingomkostninger.

Implikationerne af de nye krav vil i de kommende år medføre forhøjede kapitalomkostninger og fundingomkostninger. Mange empiriske data indikerer, at banker vil forsøge at overflytte omkostninger til kunderne, hvorefter låneomkostninger som naturlig konsekvens tilsvarende vil stige til skade for erhvervsvirksomheder og forbrugere. Hvorvidt disse eksternaliteter opvejes af den mindskede risiko for finansiel uro må derfor afventes.

Sådan starter Danfoss ny intern revision

Af revisionschef Kristian Bollerup Jensen, Danfoss

Stigende eksterne krav til compliance og et ønske om at styrke koncernens interne kontrolmiljø, har fået Danfoss til for nylig at etablere en egentlig intern revisionsafdeling. I dette indlæg beskriver koncernens nye chef for den interne revision, statsautoriseret revisor Kristian Bollerup Jensen fra Danfoss, hvordan processen er blevet grebet an. Han kommer fra Deloitte, hvor han haft fokus på finansielle virksomheder og erfaring fra revisionsopgaver i virksomheder underlagt Sarbanes-Oxley.

Også en unoteret virksomhed mærker stigende krav til compliance, og Danfoss er ingen undtagelse – mangeartede krav fra forskellige interessenter (såsom kunder, leverandører, offentlige myndigheder, långivere mv.) nødvendiggør en stigende regulering. Igennem de senere år har etableringen af en intern revisionsfunktion derfor været under overvejelse, og fra 2012 er etableringen sket i formaliseret regi.

Blandt de forhold, som koncernen indledningsvist har vægtet for og imod etableringen, er særligt intern revisions rolle i en værdibaseret virksomhed som Danfoss. Det er væsentligt at bemærke, at Danfoss ikke har haft forudgående erfaringer med et Finanstilsyn, en børsmyndighed el.lign., så kontrolmiljøet har ikke været reguleret udefra i samme grad, som det er tilfældet i de finansielle virksomheder, der har etableret intern revision. Det har været forventet, at det kunne give anledning til kanter, der skulle slibes i forholdet mellem intern revision og den operative forretning.

Når det alligevel er valgt at etablere den interne revision skyldes det – udover de generelle compliance-krav – at en intern revision, også i forrettningens øjne, har et andet scope end koncernens controlling og risk-organisationer. Der sker således ingen sammenblanding af interesser i forhold til eksisterende funktioner. Desuden gives den interne revision en legitimitet via rapporteringsforholdet til den øverste ledelse i koncernen, som ville være vanskelig at tildele allerede eksisterende koncernfunktioner. Afslutningsvist har omkost-

ningsmæssige overvejelser også gjort sig gældende, idet en række opgaver, der nu henføres til intern revision, alternativt skulle løses af andre, herunder eksterne samarbejdspartner.

Det er vigtigt for Danfoss, at forretningen tager vel imod den interne revision, og ikke kun mærker funktionen som en kontrollant, der løfter pegefingre. I lige så høj grad skal den interne revision medvirke til styrkelse af de interne kontroller og sikre, at alle koncernens selskaber gør brug af de ”best practice”-løsninger, som hidtil har været udviklet ad hoc i de enkelte funktioner og selskaber rundt om i verden. Den erfaring, jeg har gjort som ekstern rådgiver og konsulent i Deloitte, understøtter at revisionsopgaven bedst ses som en integreret del af en rådgivende rolle. Også selvom selve revisionsopgaven har et compliance-mål som sit primære sigte. Hvis ikke det sker, vil kunden – og i Danfoss-regi den operative forretning – ikke føle nogen værdi ved revisionsopgaven.

Ikke desto mindre er den interne revision i Danfoss etableret med et klassisk revisionsmæssigt indhold i opstartsfasen, med fokus på kvaliteten af det generelle kontrolmiljø, og traditionelle revisionsmæssige fokusområder som kontroller omkring bankkonti mv. De overvejelser, som ligger bag dette klassiske indhold er at sikre en klar adskillelse fra Danfoss’ allerede eksisterende controlling-funktion, som i højere grad har forretnings-optimering som formål.

Danfoss har også følt det nødvendigt at sikre sig, at fundamentet for velfungerende kontroller i de daglige rutiner – en god ”tone a the top” – er til stede, inden intern revisions sigte udvides i rådgivende retning. Ydermere fungerer Danfoss’ organisation meget forskelligt i koncernens enkelte forretningsområder. Et klassisk indhold af intern revisions opgaver er derfor nødvendigt for at sikre, at alle foreslåede ændringer i forretningsgange, organisation mv., sker under behørig overvejelse af de implikationer, som kan være i andre dele af koncernen. Af samme årsag refererer den interne revision også til direktionen i Danfoss, snarere end til bestyrelsen, i det mindste i en periode. Vi er naturligvis klar over, at dette ikke opfylder de formelle krav til en intern revision, men det er mere væsentligt for Danfoss at få undersøgt og forbedret sit kontrolmiljø end det er, om den interne revision rapporterer til den ene eller anden person. Det er således heller ikke hensigten, at intern revision påtegner årsrapporten for Danfoss-koncernen indenfor en kortere årrække.

Ved etablering af intern revision skal ressourcer og kompetencer også overvejes. Danfoss har valgt at tilvejebringe en

stor del af afdelingens ressourcer og kompetencer eksternt, mens den fastansatte, egen stab er lille. Det er sket, for at afdelingen kan modnes til selv at overtage opgaver i et passende tempo, ligesom revisionsbesøg i udlandet, hvor langt størstedelen af Danfoss' aktiviteter finder sted, kan gennemføres fleksibelt ved anvendelse af eksterne ressourcer – her ved fås også adgang til lokale sprogkunderskaber, kendskab til lokale regler og kendskab til lokale kulturer og forretningsmæssig skikke.

Endvidere viser det sig, at der i Danfoss' organisation allerede er medarbejdere, som sidder med revisionslignende opgaver, fx i koncernens SAP-funktion og i Etik-funktionen. Ved at etablere en lille intern revisionsafdeling til en start, opnås en god dialog med koncernens andre funktioner, så tilpasning af arbejdsopgaver kan ske i et planlagt og velstruktureret forløb.

En helt særlig udfordring for en nystartet intern revision har været selve revisionsprocessen. Også her har det været fordelagtigt at entrere med en ekstern part, som på selve ressource-delen. Til gengæld har arbejdet med at slibe kanterne i forhold til den operationelle forretning været en smule højere end sædvanligt, fordi revisionsplaner i visse tilfælde gik udover etablerede politikker i Danfoss – barren blev således sat for højt på visse områder. Det "trial and error"-arbejde har taget tid i opstartsfasen.

De første erfaringer med intern revision i Danfoss er således positive: der er, som forventet, påpeget ganske mange forbedringsforslag, og der er stor interesse for de revisionsrapporter, som udarbejdes. På selskabsniveau tages der stort ejerskab af identificerede problemstillinger, mens interessen på koncernniveau samler sig om de systematiske risici, som identificeres mange steder, og også om den mere generelle udvikling i antallet af problemer (hvor mange er identificeret, hvor mange er åbne, hvor mange er løst, og hvor mange er testet igen).

Det næste skridt for koncernen er at sikre, at alle forbedringsforslagene overvejes i en samlet kontekst, implementeres, og genbruges til fælles bedste for hele virksomheden. Sådan vil også den interne revision styrkes, og accepten af et godt kontrolmiljø lettes.

Den certificerede revisor: ekspert i offentlig revision

Af afdelingschef Yvan Pedersen i Rigsrevisionen og formand for COR

Revisorprofessionerne bygger på en formaliseret vidensbase i form af blandt andet standarder, der formidles gennem undervisning og træning til nuværende og kommende medlemmer af professionerne.

- Den private sektors revisorer har en formaliseret, offentlig anerkendt uddannelse og med praktisk revisionstræning i revisionsfirmaer. Kravene til uddannelse er bestemt på baggrund af fordringerne ved revisionen af erhvervsvirksomheder, der er omfattet af en revisionspligt, som er et led i en investor- og kreditorbeskyttelse.
- Interne revisorer har igennem en årrække udviklet deres profession, dels ved opstilling af standard for intern revision, og dels ved certificerings forløb for interne revisorer. Denne certificering er foreningsbaseret og varetages af IIA.
- Revisorerne i den offentlige sektor har gennem de seneste tiår udviklet deres vidensbase i form af specifikke revisionsstandarder for den offentlige sektor. Det har skabt forudsætninger for at udvikle deres profession gennem tilrettelæggelse af uddannelsesvirksomhed samt afholdelse af certificeringsprøver hvor offentlige revisorer dokumenterer deres praktiske, faglige færdigheder på grundlag af denne vidensbase i offentlig revision.

COR etableres

Professionaliseringen af offentlig revision har betydet, at der har vist sig et massivt behov for, at revisorer i den offentlige sektor kan dokumentere deres viden og praktiske færdigheder ved en certificeringsprøve. Den erkendelse kom en række ledende aktører inden for offentlig revision til i første halvdel af 00'erne, og de stiftede derfor i maj 2005 foreningen Certificeringsordningen i Offentlig Revision (COR).

Det skete på grundlag af et udvalgsarbejde, hvor behovet teoretiske kundskaber, der er forudsætningen for at kunne revidere offentlige virksomheder, blev kortlagt. Udvalget

vruderede også, hvilken praktisk erfaring som blev anset for nødvendig for selvstændigt at kunne udføre en revision af en offentlig virksomhed.

Da COR blev stiftet, etablerede vi et regelsæt for, hvilke uddannelseskrav og revisionspraksis der skulle opfyldes, f r en revisor kan indstille sig til certificeringspr ven. Der er naturligvis også et sæt regler for selve certificeringspr vens form og indhold. Denne artikel vil redegøre nærmere for certificerings- ordningens forskellige komponenter i form af teoretisk uddannelse, praktisk færdigheder samt certificeringsprocessen.

Obligatorisk forløb

De medarbejdere, der blev ansat i medlemsvirksomhederne efter foreningens stiftelsesdato, skal for at kunne deltage i certificeringsforl bet have en kandidatgrad inden for samfundsvidenskab. Denne skal suppleres med de fag, som ikke indgår i deres kandidatuddannelse. Dette skal sikre det højeste faglige niveau hos de certificerede revisorer.

De grundlæggende teoretiske krav, der stilles til en offentlig revisor, er primært inden for offentlig ret, den offentlige sektors økonomi og den offentlige sektors organisation. Mange af deltagerne i certificeringsforl bet vil kunne få merit for disse fag, fordi de indgår i deres universitetsuddannelse.

Inden for det revisionsfaglige skal deltagerne i dag kunne dokumentere teoretiske kundskaber vedrørende følgende fag, der udgør den offentlige revisions vidensbase:

- Offentligt budget og regnskab
- Almindelig finansiel revision
- Offentlig revision
- Forvaltningsrevision
- Juridisk kritisk revision mv.

Et enkelt af disse fag udbydes af universiteterne nemlig faget finansiel revision, som indgår i faget revision på revisorkandidatstudiet. De resterende fag udbydes af COR selv i et eventuelt samarbejde med et universitet eller en handelshøjskole.

I alt udgør de samlede teoretiske uddannelser 60 ETCS point, hvilket svarer til det der betegnes et studenterårsværk. ETCS point angiver den arbejdsbyrde, der er nødvendig for at opnå de fastsatte læringsmål for det pågældende fag.

Et praktisk fokus

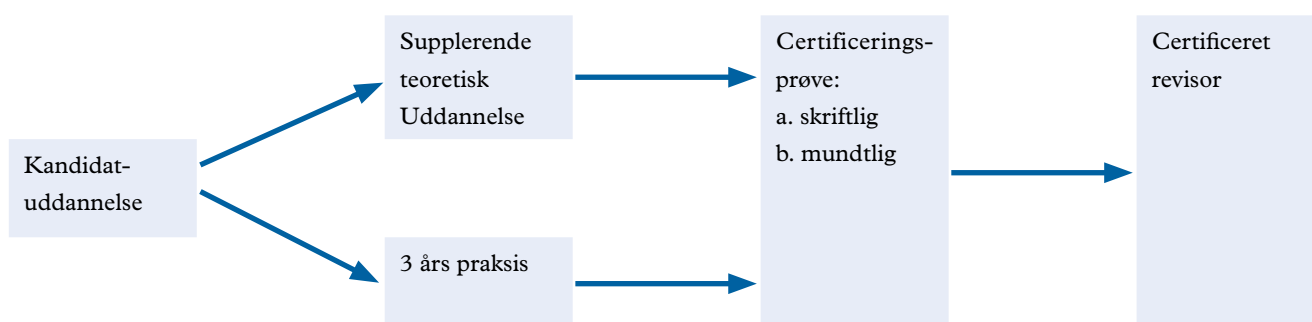
Parallelt med den teoretiske uddannelse arbejdes der i medlemsvirksomheden med praktiske revisionsopgaver i minimum 3 år. Det forudsætter, at medarbejderen f r en række varierede arbejdsopgaver, som giver såvel en faglig dybde som bredde i det praktiske revisionsarbejde i den offentlige sektor. Gennem dette forudsættes revisor også at komme i kontakt med et bredt udsnit af den offentlige revisions arbejdsmetoder.

Prøven

Certificeringspr ven aflægges over for en pr vekommission bestående af 4 medlemmer alle med mangeårig praktisk erfaring inden for offentlig revision såvel inden for den kommunale som den statslige revision.

Ved prøven testes kandidaternes evne til at planlægge, gennemføre og rapportere såvel finansiel revision, juridisk kritisk revision samt forvaltningsrevision. Det tilstræbes ved tilrettelæggelsen af certificeringspr ven, at der anvendes cases fra den virkelige revisionspraksis. Prøven skal modsvare den virkelige verdens kompleksitet og mangfoldighed. Det giver det bedste bedømmelsesgrundlag. Prøven skal således vise, hvorledes kandidaten er i stand til at omsætte de teorier og metoder, der er indeholdt i vidensbasen for offentlig revision til praktiske revisionsl sninger.

Certificeringsforl bet i offentlig revision

Selve certificeringsprøven består af en skriftlig 8 timers prøve og en mundtlig udprøvning over for kommissionen. Prøven afholdes på baggrund af veldefinerede læringsmål inden for de 3 områder: viden herunder forståelses- og refleksionsniveauet, færdigheder (vurdering og beslutning samt formidling) og kompetencer (handlerummet samarbejde og ansvar) samt læring. Målbeskrivelsen skaber gennemsækelighed ved prøven og giver et bedre grundlag for bedømmelser og karakterer.

Udviklingen i COR-revisorer

Siden ordnings start i 2005 er der i alt blevet certificeret 61 revisorer. I graf 1 ses det årlige antal certificerede revisorer. Heraf fremgår, at der ved begyndelsen af ordningen var et behov for ordningen. Den lavere produktion de senere år skyldes, at det kræver en målrettet indsats for at opnå certificeringen med megen supplerende uddannelse.

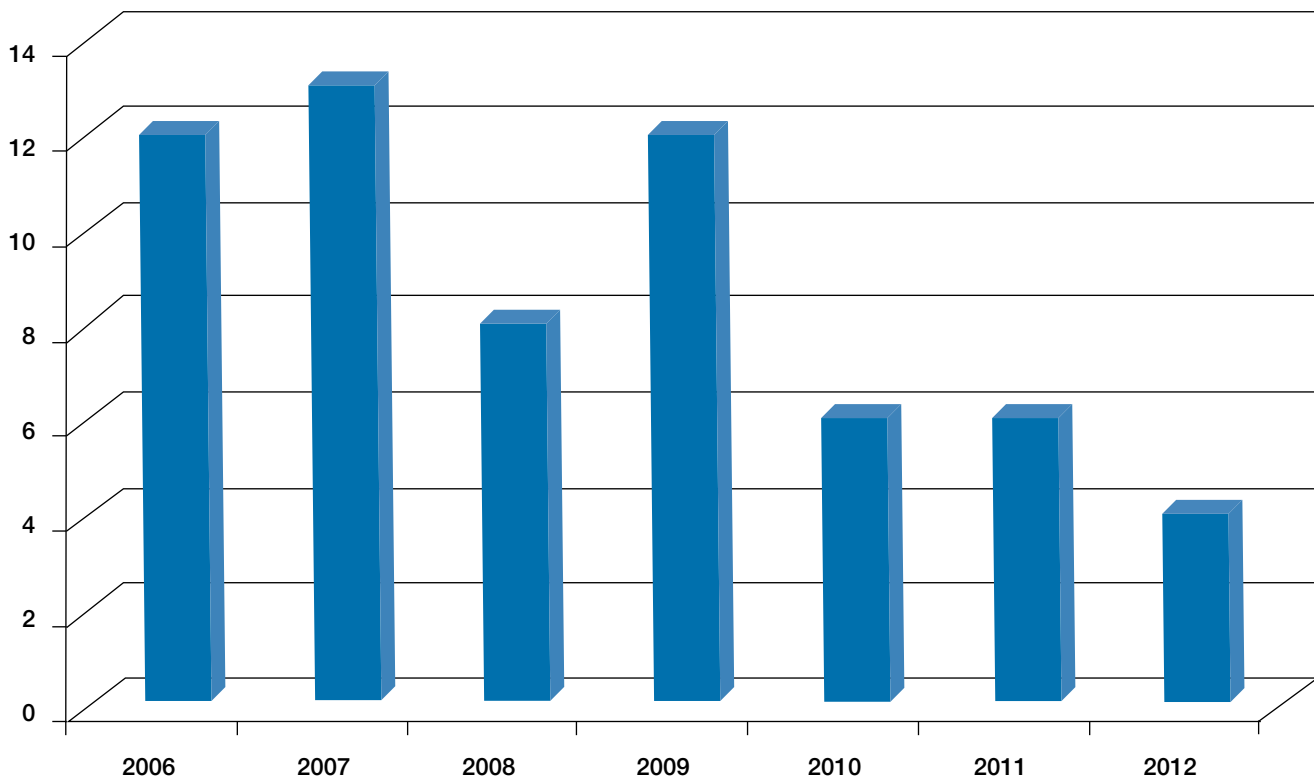
Af den samlede bestand af certificerede revisorer er kun ca. en fjerdedel kvinder. Det afspejler alene det forhold, at rekrutteringsgrundlaget ved de første prøver hovedsagelig udgjordes af mænd. I årene, der kommer, må det forventes, at flere kvinder bliver certificeret, da rekrutteringsbasis til prøven vil have en majoritet af kvinder.

Der er 11 certificerede revisorer, som er ansat i interne offentlige revisioner, men den virksomhed, der beskæftiger flest certificerede revisorer, er Rigsrevisionen med 22 ansatte. Herpå følger BDO Kommunernes revision med 17 revisorer.

Den internationale vinkel

I international sammenhæng er den danske certificeringsordningen i offentlig revision på højde med tilsvarende ordninger i andre lande vi normalt sammenligner os med. Længst fremme er Finland, som har en ordning, der er lovfæ-

Graf 1 Det årlige antal certificerede revisorer

stet. I Sverige findes en tilsvarende ordning for kommunale revisorer. Men mange europæiske lande har taget initiativer i denne retning, men ingen har helt så systematisk som her i landet tilrettelagt en fælles ordning for hele den offentlige sektor.

En strategisk målsætning

Certificeringsordningen kan for en revisionsvirksomhed inden for offentlig revision være en strategisk målsætning. I Rigsrevisionens årsberetning for 2011 pointerede Rigsrevisionen således dette aspekt og understregede, at COR-uddannelsen er den eneste uddannelse i Danmark, som alene er målrettet offentlig revision. Det er derfor min vurdering, at Danmark på dette punkt har en enestående position, som jeg er sikker på, at mange andre lande vil misunde medlemsvirksomhederne af COR. Derfor er jeg også sikker på, at COR vil være med til at sætte dagsorden inden for den offentlige revision i mange år fremover.

I disse år arbejdes der systematisk med at udvikle, systematisere og redigere vidensbasen for offentlig revision. Rigsrevisionen deltager intensivt i dette arbejde. Der udgives et stort antal revisionsstandarder både inden for finansiel revision, juridisk kritisk revision og forvaltningsrevision af den internationale sammenslutning af rigsrevisioner INTOSAI (se www.issai.org). Denne vidensbase skal formidles til de praktiserende revisorer. Til det formål er certificeringsordningen et af instrumenterne.

Denne ordning sikrer et højt fagligt udgangspunkt for den offentlige sektors revisorer. I erkendelse af, at vidensbasen er under kontinuerlig udvikling, har foreningen iværksat en undersøgelse af, hvorledes de certificerede revisorer kan pålægges en efteruddannelsesforpligtelse.

På den måde kan de certificerede revisorerers kompetencer vedrørende den offentlige revisions vidensbase holdes ajourført. Det er en betingelse for, at den offentlige revisor kan levere en kvalitetsrevision til glæde for den offentlige sektors beslutningstagere.

Du vil kunne følge udviklingen i Certificeringsordningen i Offentlig Revision og de uddannelses-initiativer, der tages inden for offentlig revision på www.cor-revisor.dk.

Foreningen ledes af en bestyrelse bestående af 4 medlemmer, som vælges af generalforsamlingen. Formanden har siden stiftelsen været en afdelingschef i Rigsrevisionen, og tilsvarende har næstformanden siden starten været direktøren i Kommunernes Revision nu BDO Kommunernes Revision. De statslige interne revisioner gør sig stærkt gældende ved at besætte halvdelen af bestyrelsesposterne. Foreningens sekretariat varetages af 2 medarbejdere i Rigsrevisionen. Årligt udgiver bestyrelsen en årsberetning over foreningens aktiviteter.

Foreningens medlemmer består af 5 statslige interne revisioner samt Rigsrevisionen og BDO Kommunernes Revision, der er den største enkelt leverandør af revisionsydelser på det kommunale marked.

Revisors erklæringsafgivelse ved pengeinstitutters pantsætning af udlån med god bonitet i Nationalbanken

Af partner Henrik Barner Christiansen
begge fra KPMG

og manager Martin Thygesen,

1. Indledning

Siden oktober 2011 har danske pengeinstitutter haft mulighed for at få deres trækingsret i Nationalbanken udvidet ved pantsætning af udlån med god bonitet.

I den forbindelse har Finanstilsynet endvidere accepteret, at institutterne inden for visse grænser kan medregne låneadgangen i Nationalbanken ved opgørelse af den lovpligtige likviditet i medfør af § 152 i lov om finansiel virksomhed.

I denne artikel beskrives indledningsvist og på overordnet plan Nationalbankens regler om denne mulighed, herunder samspillet med Finanstilsynets bonitetsklassifikationer og Nationalbankens krav til revisors erklæringsafgivelse.

Det anføres, hvilken type af erklæring revisor skal afgive for at opfylde disse krav og hvornår der kan være grundlag for modifikation af erklæringen samt konsekvenserne heraf.

Efterfølgende behandles vores overvejelser om risiko og væsentlighed ved erklæringsafgivelsen og strategien for revisors arbejdshandlinger.

Herudover ses på muligheden for at anvende revisionsbevis opnået ved tidligere revision af årsregnskaber mv. i instituttet og anvendelse af intern revision.

Endelig diskuteres det i hvilket omfang, ledelsen bør erklære sig ud over i en årlig erklæring til Nationalbanken.

På FSR - danske revisors hjemmeside for medlemmer kan i øvrigt hentes et kort notat omhandlende revisorerklæringen

ligesom der er forslag til konkret arbejdsinstruks samt ledelseserklæring. Notatets indhold er indarbejdet i denne artikel.

2. Overordnet beskrivelse af Nationalbankens regler og Finanstilsynets bonitetsdefinitioner

2.1 Nationalbankens regler

Generelt

Nationalbankens regler om muligheden for at forøge sikkerhedsgrundlaget ved pantsætning af udlån er indarbejdet i Nationalbankens samlede kontobestemmelser under 'Bestemmelser for sikkerhedsstillelse for kredit i danske kroner i Danmarks Nationalbank'¹.

Af reglerne fremgår det, at pengeinstitutter med hjemsted i Danmark² og konto i Nationalbanken kan belåne udlån.

For at udlån kan indgå i sikkerhedsgrundlaget skal instituttet indsende følgende dokumenter til Nationalbanken:

- Anmodning om brug af udlån som sikkerhedsgrundlag i Danmarks Nationalbank
- Pantsætningserklæring for kredit i danske kroner i Danmarks Nationalbank
- Revisorerklæring vedrørende udlån til belåning i Danmarks Nationalbank
- Fuldmagt til Nationalbanken til at disponere i forbindelse med anvendelse af udlån som sikkerhedsgrundlag.

Endvidere skal der ved pantsætningen indsendes en liste over de specifikke udlån, som ønskes belånt med oplysning om en række karakteristika, der er fastlagt i samarbejde med Finanstilsynet.

For at fastholde faciliteten skal instituttet efterfølgende indsende opdaterede lånelister på månedsbasis³ og på kvar-

1 [http://www.nationalbanken.dk/C1256B730054214F/sysOakFill/Nationalbankens%20kontobestemmelser%20august%202012/\\$File/Kontobestemmelser_03-08-2012.pdf](http://www.nationalbanken.dk/C1256B730054214F/sysOakFill/Nationalbankens%20kontobestemmelser%20august%202012/$File/Kontobestemmelser_03-08-2012.pdf)

2 Låneadgangen kan endvidere anvendes af institutter på Færøerne, men endnu ikke i Grønland.

3 Den opdaterede liste over udlån skal være Nationalbanken i hænde 5 ekspeditionsdage før sidste fredag i måneden

talsbasis/månedsbasis⁴ tillige indsende en opdateret revisorerklæring. Hvert år den 30. december skal der endvidere indsendes en ledelseserklæring⁵ til Nationalbanken.

Kvalificerede udlån

For at udlån kan indgå i sikkerhedsgrundlaget skal en række betingelser være opfyldte, herunder:

- *Simple fordringer*

Der skal være tale om simple fordringer i form af udlån og træk på kassekreditter. Andre låntyper som f.eks. leasingkontrakter, udlån med status som efterstillet gæld, pantebreve mv. kan ikke indgå.

- *Ikke finansielle kunder hjemmehørende i Danmark*

Debitor skal være en ikke-finansiel virksomhed, offentlig myndighed eller husholdning. Debitor skal herudover være hjemmehørende i Danmark eller på Færøerne.

- *Valuta*

Udlån i alle valutaer kan indgå i sikkerhedsgrundlaget, men der skal foretages et haircut (fradrag) ved modregning af udlån i valuta.

- *Bonitet*

Alene udlån, der har en bonitet, der risikomæssigt (sandsynlighed for misligholdelse) svarer til Finanstilsynets definitioner på udlån i bonitetskategorierne 3 og 2a, kan indgå i sikkerhedsgrundlaget. Ved vurdering af boniteten skal der ses bort fra eventuelle sikkerheder stillet af debitor, kautioner mv.

- *Investeringskunder og snævre forbindelse*

Udlån til investeringskunder og udlån omfattet af såkaldte 'snævre forbindelser' mellem instituttet og debitor må ikke indgå.

- *Koncentration*

Udlån til én debitor (én samlet risiko) må efter modregning maksimalt andrage 10 % af belåningsgrundlaget.

4 Den opdaterede revisorerklæring skal være Nationalbanken i hænde senest 5 ekspeditionsdage før den sidste fredag i hvert kvartal. Hvor seneste erklæring har indeholdt forbehold for tilrettelæggelse og implementering af forretningsgange skal erklæringen afgives på månedsbasis.

5 På Nationalbankens hjemmeside findes skabeloner for de forskellige dokumenter og erklæringer, som skal anvendes.

Værdiansættelse, belåningsgrundlag og belåningsværdi

De udlån, som opfylder de nævnte betingelser, og som ønskes belånt, skal værdiansættes til den aktuelle restgæld⁶. Kassekreditter værdiansættes dog til aktuel saldo med et fradrag på 10 %.

For udlån og kassekreditter i valuta foretages herudover fradrag i niveauet 3-10 % afhængig af, hvilken valuta, der er tale om.

Belåningsgrundlaget beregnes herefter ved at foretage fuld modregning for debtors eventuelle modregningsadgang, herunder f.eks. indlån.

Belåningsværdien, der udtrykker det beløb som instituttets trækingsret i Nationalbanken kan opskrives med, beregnes som belåningsgrundlaget fratrukket et haircut på 25 % samt en margin på 10 %; i alt et fradrag på 35 %.

Opgørelsen kan illustreres med følgende eksempel på beregning af belåningsgrundlag og belåningsværdi for en kunde med en kassekredit i euro svarerende til 5.000 tkr. og et indestående på 1.000 tkr.; i alt et nettoudlån på 4.000 tkr.:

<i>tkr.</i>	
Kassekredit i euro, omregnet til dkk	5.000
Kassekredithaircut (10 %)	-500
Mellemtotal	4.500
Valutahaircut (3 %)	-135
Indlån	-1.000
Belåningsgrundlag	3.365
Haircut og margin (35 %)	-1.178
Belåningsværdi	2.187

Som det fremgår, andrager belåningsværdien således ca. 55 % af nettoudlånet på 4.000 tkr.

6 Værdiansættelsen skal foretages på den 10. ekspeditionsdag før den dag, hvor udlånene skal indgå i beregningen af den samlede belåningsværdi af sikkerheder.

Supplerende sikkerhedsstillelse

Instituttet er forpligtet til at sikre, at belåningsværdien til enhver tid er intakt og skal stille supplerende sikkerhed, hvis belåningsgrundlaget falder 5 % eller mere i værdi, f.eks. som følge af indfrielse eller dårligere bonitet af debitorerne. Pengeinstituttet skal derfor have etableret en løbende overvågning af belåningsgrundlaget.

2.2 Finanstilsynets bonitetsdefinitioner og samspillet med Nationalbankens regler

Finanstilsynets bonitetsdefinitioner

Som det fremgår ovenfor refererer Nationalbanken i reglerne til tilsynets bonitetsdefinitioner, som de fremgår af tilsynets notat 'Definition af kunder med karakteren 3 og 2a'⁷.

Ifølge tilsynets notat gives karakteren 3 til kunder med utvivlsomt god bonitet, hvor det vurderes helt usandsynligt, at instituttet vil lide tab. Karakteren 2a gives til kunder med normal bonitet, hvor der er lav sandsynlighed for, at kunderne ikke kan klare deres forpligtelser.

I notatet angiver tilsynet på et meget detaljeret niveau, hvad der skal til for, at henholdsvis en privat- og erhvervskunde kvalificerer til karaktererne 3 og 2a. For privatpersoner angives f.eks. specifikke krav til rådighedsbeløb, og for erhvervs-kunder er indarbejdet specifikke krav til soliditet og likviditet. Finanstilsynet vil årligt, evt. med assistance fra en af de uafhængige leverandører man har indgået rammeaftale med herom, foretage kontrol af de enkelte institutters anvendelse af bonitetskategorierne.

Samspillet mellem Nationalbankens krav og tilsynets bonitetsdefinitioner

Det kan overvejes, hvorvidt Nationalbankens krav om, at 'udlånene skal have en bonitet, der risikomæssigt (sandsynlighed for misligholdelse) svarer til Finanstilsynets definitioner på udlån i bonitetskategorierne 3 og 2a', medfører, at alle udlån på listen nødvendigvis skal opfylde alle tilsynets detail-

7 http://www.finanstilsynet.dk/da/Nyhedscenter/Pressemeddelelser/Arkiv-PM/Presse-2011/~media/Nyhedscenter/2011/Notat_Definition_af_3_og-2a.ashx

krav, eller om der kan tillades anlagt en porteføljebetragtning baseret på instituttets risikostyringssystem.

Efter vores opfattelse medfører referencen til 'sandsynlighed for misligholdelse' (PD - probability of default) i reglerne, at der må kunne anvendes et risikostyringssystem, forudsat at dette system er valideret og testet, og der er etableret en entydig nøgle (sammenhæng) mellem rating-/scoreklasserne i risikostyringssystemet og tilsynets definitioner for 3 og 2a engagementer. Dette vil kunne være tilfældet for IRB-godkendte institutter og andre institutter, som i øvrigt har implementeret velfungerende rating-/scoresystemer og hvis forretningsgange understøtter løbende opdatering af klassifikationssystemet.

Den omtalte nøgle vil i givet fald skulle etableres på PD-niveau uden hensyntagen til sikkerheder og uden hensyntagen til det vurderede omfang af tab i tilfælde af misligholdelse (LGD - loss given default).

Med nøglen skal det sikres, at alene udlån i rating-/scoreklasser med en sandsynlighed for misligholdelse (PD), der svarer til eller er lavere end sandsynligheden for misligholdelse for udlån med karakteren 3 eller 2a i tilsynets definitioner, kommer til at indgå i belåningsgrundlaget.

I det omfang at instituttets ratingkarakterer er påvirket af sikkerheder mv., kan det derfor være nødvendigt at korrigerer herfor for, at systemet kan anvendes til dette formål.

Institutter, der ikke har etableret velfungerende risikostyringssystemer, vil derimod skulle sikre, at de udlån, som indgår i lånelisten, som udgangspunkt opfylder Finanstilsynets specifikke krav for karaktererne 3 og 2a.

Den 31. august 2012 udsendte Nationalbanken - for at tilgodese praktiske hensyn i forbindelse med anvendelsen af ordningen - en præcisering af dokumentationskravene for opfyldelse af de nævnte bonitetskategorier. Af præciseringen fremgår blandt andet, at "institutter ved klassifikationen af de enkelte udlån kan fravige Finanstilsynets retningslinjer, eksempelvis krav til rådigheds beløb eller krav til erhvervskunders finansielle nøgletal, så længe boniteten ud fra en samlet vurdering, af de omfattede engagementer, kun i mindre grad afviger fra Finanstilsynets definitioner."

Nationalbanken accepterer således, at der anvendes en marginalt forskellig karaktergivning af kunderne ved klassifikation-

nen, ligesom der tillades afvigelser fra klassifikationskravene, hvis det kan godtgøres, at sandsynligheden for misligholdelse ud fra en samlet vurdering, ikke afviger væsentligt fra Finanstilsynets definitioner.

Nationalbanken præciserer samtidig, ”at belåning af privatkundeengagementer kan ske, såfremt de tilhører bonitetskategorier, der svarer til 3 og 2a, selv om pengeinstituttet ikke har aktuel information om indkomst-, formueforhold, rådighedsbeløb mv. I sådanne engagementer kan ældre beslutningsgrundlag anvendes, såfremt dette er suppleret med oplysninger om kontoadfærd/restancer og forekomsten af eventuelle risikohændelser (arbejdsløshed, skilsmisse etc.)”

3. Revisors erklæringsafgivelse

3.1 Skabelon til revisorerklæring på Nationalbankens hjemmeside

Den erklæringsskabelon, der som udgangspunkt skal anvendes ved revisors erklæringsafgivelse, findes på Nationalbankens hjemmeside⁸.

Skabelonen er udarbejdet på baggrund af ISAE 3000 DK standarden om andre erklæringsopgaver med sikkerhed end revision eller review af historiske finansielle oplysninger.

Der er tale om et trepartsforhold i form af Nationalbanken som modtager af erklæringen, ledelsen i instituttet som ansvarlig part og den eksterne revisor som uafhængig erklæringsafgiver. Der er således også tale om en udsagnsbaseret erklæring, hvor revisor udtrykker en konklusion, om det af ledelsen fremlagte erklæringsemne.

Erklæringsemnet/-emnerne er udlånene på lånelisten, beregningen af belåningsgrundlag og -værdi samt instituttets forretningsgange for sikring af, at Nationalbankens regelsæt overholdes.

For alle erklæringsemner er Nationalbankens regelsæt, jf. ovenfor, de kriterier, som vurderingen af erklæringsemnerne skal foretages på baggrund af, og for alle emner ønsker Nationalbanken høj grad af sikkerhed for, at regelsættet er efterlevet.

Konkret ønsker Nationalbanken således høj grad af sikkerhed for,

- at udlånene på lånelisten:
 - er til stede,
 - ikke er behæftet eller pantsat til anden side, og
 - opfylder Nationalbankens betingelser til kvalificerede udlån, jf. ovenfor.
- at belåningsgrundlaget og -værdien er opgjort i overensstemmelse med Nationalbankens regler, jf. ovenfor,
- at pengeinstituttet har tilrettelagt og implementeret forretningsgange til sikring af, at instituttet er i stand til at efterleve Nationalbankens regler.

Erklæringen skal som nævnt ovenfor afgives første gang i forbindelse med instituttets indsendelse af anmodning om at lade udlån indgå i sikkerhedsgrundlaget og efterfølgende hvert kvartal, medmindre den seneste erklæring indeholder forbehold om forretningsgangene. I så fald skal erklæringen afgives på månedsbasis.

Ved den første erklæringsafgivelse i forbindelse med instituttets anmodning til Nationalbanken er det tilstrækkeligt, at revisor erklærer sig om, hvorvidt de tilrettede forretningsgange må forventes at kunne sikre, at instituttet lever op til Nationalbankens bestemmelser.

3.2 Overvejelser om modifikation af revisorerklæringen

Der skal tages forbehold, hvis lånelisten indeholder udlån, som ikke kvalificerer til belåning, jf. ovenfor, eller hvis beregningen af belåningsgrundlaget og -værdien ikke er i overensstemmelse med Nationalbankens regler.

Konsekvensen heraf er, at instituttet skal fjerne de pågældende udlån fra lånelisten, som dermed ikke kan belånes og korrigerer eventuelle fejl i beregningerne. I praksis er det derfor næppe sandsynligt, at sådanne forbehold vil forekomme i de endelige revisorerklæringer til Nationalbanken.

Der skal endvidere tages forbehold, hvis instituttets forretningsgange ikke vurderes at være tilrettelagt og implementeret således, at Nationalbankens krav kan opfyldes, jf. ovenfor. Konsekvensen heraf er, at revisorerklæringen skal afgives på månedsbasis frem for kvartalsvist, som anført ovenfor.

Revisor skal i erklæringen give supplerende oplysninger om eventuelle forhold, som revisor ønsker at henlede opmærksomheden på uden at tage forbehold. De supplerende oplys-

⁸ [http://www.nationalbanken.dk/C1256B730054214F/sysOakFil/Revisorerklaering_vedr_udlaan/\\$File/Revisorerklaering.doc](http://www.nationalbanken.dk/C1256B730054214F/sysOakFil/Revisorerklaering_vedr_udlaan/$File/Revisorerklaering.doc)

ninger kan eksempelvis omfatte særlige usikkerheder knyttet til boniteten af kunder, som indgår i lånelisten.

Endvidere skal det overvejes at afgive supplerende oplysninger om begrænsninger i anvendelsen af erklæringen, idet erklæringen alene er til brug for Nationalbanken.

Der er ikke i Nationalbankens bestemmelser omtalt konsekvenser af, at revisors erklæring indeholder supplerende oplysninger.

4. Risiko og væsentlighed ved erklæringsafgivelsen

4.1 Risikovurdering

Nationalbankens opskrivning af et instituts trækingsret og vurderingen af, om der skal stilles supplerende sikkerhed, er baseret på lånelisten og beregningerne af belåningsgrundlag og -værdi. Det er imidlertid herudover en forudsætning, at der foreligger en revisorerklæring uden forbehold for så vidt angår lånelisten, beregningerne mv.

Vores umiddelbare vurdering er, at opgaverisikoen som udgangspunkt må fastlægges til høj, da trækingsfaciliteten bl.a. knytter sig til erklæringen.

Risikoen vil naturligvis også afhænge af institutspecifikke forhold, herunder hvor betryggende forretningsgange mv., der er etableret omkring proceduren ved udvælgelse af udlån, generering af låneliste mv., samt fastlæggelse af boniteten af de udlån, der medtages på lånelisten.

Vælger et institut eksempelvis alene at medtage de bonitetsmæssigt stærkeste kunder med en rating/scoring svarende til karakteren 3 i tilsynets definitioner, mens udlån med en vurderet bonitet svarende til karakteren 2a i tilsynets definitioner ikke medtages, selvom der er mulighed herfor, kan det medføre, at risikoen kan reduceres.

Endvidere kan instituttets øvrige gældsforpligtelser påvirke risikovurderingen, hvis der hertil er knyttet vilkår om, at hel eller delvis pantsætning af instituttets aktiver medfører forfald af gælden.

4.2 Væsentlighed

Som beskrevet ovenfor skal erklæringen afgives med høj grad af sikkerhed. Der er tale om den samme grad af sikkerhed som ved revision af et årsregnskab, men erklæringsemnet/emnerne er begrænset til lånelisten og de implementerede

forretningsgange. Konsekvensen heraf er, at der efter vores opfattelse ikke kan anvendes samme væsentlighedsniveau som ved revision af et årsregnskab, men der vil skulle anvendes et lavere væsentlighedsniveau. Der vil derfor skulle foretages yderligere arbejder og indhentes stærkere bevis, end hvis lånelisten indgik som et element i et årsregnskab, som revisor i sin helhed reviderer og udtrykker en konklusion om.

5. Strategi for arbejdshandlinger

Ligesom ved revision af årsregnskaber mv. vil revisors arbejdshandlinger forud for denne erklæringsafgivelse kunne bestå af system- og substanshandlinger.

Systemarbejdshandlingerne vil fokusere på de systemer, forretningsgange, kontroller mv. som er etableret i instituttet omkring denne ordning, mens substanshandlingerne især vil fokusere på de specifikke udlån, som er medtaget i listen og de specifikke beregninger af belåningsgrundlag og -værdi.

Efter vores opfattelse fordrer en revisorerklæring i henhold til Nationalbankens erklæringskabelon, at der i alle tilfælde skal foretages en kombination af system- og substanshandlinger. En udelukkende substanstilgang vil efter vores opfattelse ikke være tilstrækkeligt til, at revisor kan udtale sig om forretningsgange mv., mens en systemtilgang alene næppe vil kunne give tilstrækkeligt og egnet bevis i forhold til den konkrete låneliste og de specifikke beregninger af belåningsgrundlag og -værdi pr. en given dato.

Fordelingen mellem system- og substanshandlinger vil afhænge af det enkelte instituts forhold. Indeholder lånelisten flere tusinde kunder og anvender et institut sit risikostyrings-system samt en nøgle til tilsynets definitioner, vil tilgangen sandsynligvis kunne være overvejende systembaseret.

Indeholder lånelisten alene et fåtal af engagementer, hvor instituttet har påset, at tilsynets specifikke krav til karaktererne 3 og 2a er opfyldte for alle udlån på listen, vil tilgangen sandsynligvis kunne være overvejende substansbaseret.

6. Anvendelse af revisionsbevis fra revisionen i øvrigt

Efter vores opfattelse kan revisor som en del af grundlaget for sin erklæringsafgivelse anvende revisionsbevis opnået fra revision af instituttet i øvrigt, hvis beviset fortsat er relevant, og revisor vurderer, at det er forsvarligt og effektivt at anvende det.

Særligt i forhold til gennemgang og vurdering af forretnings-

gange relateret til risikostyringssystemer mv. vil revisor sandsynligvis ofte have egnet revisionsbevis og erfaringer, herunder f.eks. om kvaliteten af instituttets registreringssystemer, bonitetsregistreringer, engagementsovervågning mv.

Endvidere vil revisor ved fastlæggelse af sin stikprøve af udlån fra lånelisten, som skal gennemgås enkeltvis for test af, om de overholder Nationalbankens og tilsynets krav, kunne anvende revisionsbevis og erfaringer fra tidligere gennemførte revisioner i instituttet, eksempelvis fra revisionen af det seneste årsregnskab.

Er det fra revisionen i øvrigt revisors erfaring, at instituttets registreringer, bonitetsinddelinger mv. foretages på betryggende vis, kan det således medføre, at det forventede fejlniveau ved stikprøveudvælgelsen kan fastsættes til lavt, hvilket vil resultere i en relativ mindre stikprøve end ved et normalt - eller højt forventet fejlniveau.

Tillige vil revisor efter vores opfattelse kunne anvende sine erfaringer fra foretaget dokumentkontrol af lånedokumenter mv. ved tidligere gennemførte revisioner i instituttet ved fastlæggelse af det omfang af dokumentkontrol, som er nødvendigt i forbindelse med denne erklæringsafgivelse.

I det omfang, at revisor baserer sig på revisionsbevis opnået fra revisionen i øvrigt, er det efter vores opfattelse vigtigt, at dette eksplicit fremgår af arbejdsrapporterne samt at eventuelle henvisninger til arbejdsrapporter fra revisionen i øvrigt er så præcise som muligt.

7. Anvendelse af intern revision

Nationalbanken stiller krav om, at erklæringen skal afgives af instituttets generalforsamlingsvalgte eksterne revisorer. Efter vores opfattelse kan ekstern revisor, ligesom ved revision af årsregnskaber mv., aftale en arbejdsdeling med instituttets

eventuelle interne revision og basere sig på intern revisionsarbejder.

I den forbindelse er det vigtigt, at arbejdshandlingerne relateret til denne erklæringsopgave enten behandles i en særskilt revisionsaftale - alternativt bliver indarbejdet i revisionsaftalen, der omhandler revisionen af instituttet i øvrigt.

Ovenfor vurderede vi, at risikoen knyttet til denne opgave som udgangspunkt må skulle fastlægges til høj, samt at væsentlighedsniveauet alt andet lige må være lavere end ved revision af et instituts årsregnskab.

Det må derfor forventes, at ekstern revisor i høj grad vil involvere sig i processen, selvom der anvendes intern revision.

8. Ledelseserklæring

Som gennemgået ovenfor kræver Nationalbanken alene, at ledelsen i instituttet én gang årligt erklærer sig omkring de implementerede forretningsgange mv. relateret til ordningen. Umiddelbart forekommer dette ikke at være tilstrækkeligt henset til, at revisorerklæringen skal afgives på kvartalsbasis - eller månedligt såfremt forretningsgangene ikke er velfungerende.

I den forbindelse bemærkes også, at det er ledelsen, som er den ansvarlige part i trepartsforholdet mellem Nationalbanken, ledelsen og revisor, og revisors erklæring "alene" er udsagnsbaseret og ikke en direkte erklæring overfor Nationalbanken.

Efter vores opfattelse er det på den baggrund nødvendigt, at revisor ved hver erklæringsafgivelse indhenter en ledelseserklæring, der fuldt ud modsvarer den kvartalsvise/månedlige revisorerklæring.

Årskonference 2012 i Vingsted Hotel og Conference Center

Årskonferencen 2012 fandt sted i Vingsted, som ligger i naturskønne omgivelser ved Vejle Å. Igen i år var der et flot fremmøde med 165 deltagere. Der var på forhånd lagt op til et spændende program med Risikostyring som hovedtema.

Første punkt på konferencen var et indlæg af Brian Christensen og Johan Bogentoft, PwC, som redegjorde for resultatet af den seneste globale undersøgelse om tendenser for intern revision, som bl.a. peger på øget vigtighed af fokus på risikostyring og øgede krav fra interessenter til intern revisions fokus på de væsentligste risici. En række forslag til at forbedre intern revisions fokus på risikostyring blev præsenteret.

Bestyrelsesformand Henning Christophersen, Metroselskabet, gjorde rede for nogle af de udfordringer, som det offentlige har haft med større anlægsinvesteringer. Risikostyring har været et vigtigt redskab for ledelsen for at kunne prioritere og optimere anvendelsen af ressourcer og indgår i den løbende ledelsesrapportering. Som eksempel blev det nævnt, at Metroselskabet har opbygget et risikostyringssystem for anlæg af ringmetroen i København og drift af den eksisterende metro, hvor der er identificeret mere end 1.100 risici.

Lene Weldum, Bankdata fortalte om risikostyring i en data-central, herunder bl.a. hvorledes risikostyring har udviklet sig igennem årene, om 3 lines of defence i relation til risikostyring og om ansvar i forbindelse med outsourcing. Endvidere blev konkrete risici og eksempler herpå præsenteret. Lene lagde vægt på, at der bør være mere fokus på reel sikkerhed end teoretisk: Sikkerhed er essentielt for pengeinstitutter og selvom alvorlige negative sikkerhedshændelser ikke kan pris-sættes, skal der naturligvis være den nødvendige fokus herpå. Alle andre risici og sikkerhedstiltag bør underkastes en cost/benefit vurdering og dermed prioritering.

CFO & CRO Bjarne Krøgh Nielsen, Jyske Bank gennemgik bankens organisering og styring af risici. Med udgangspunkt

Årskonf

i kapitalmålsætninger og stresstests fastlægges rammer for økonomisk kapital, som er den kapital, der skal til for at dække risikoen for uventede tab 1 år frem i tiden. Bankens metode til opgørelse af kreditrisici, markedsrisici, likviditetsrisici og operationelle risici blev præsenteret. Indlægget afsluttedes med en vurdering af Basel III / CRD IV indvirkning på kapitalstyring i de kommende år.

Sidste indlæg på den første dag stod tidligere chefkriminalinspektør Hans Jørn Bonnichsen, som i sit indlæg fortalte om forskellige strategier, taktikker og teknikker (herunder bl.a. ”Good cop / Bad cop”), som anvendes ved afhøring.

Inden aftenens middag var der afsat tid til fælles aktivitet. Forsamlingen blev opdelt i hold, som hver blev stillet over for 4 opgaver, hvor revisorers intelligens (!), evne til at tænke ud af boksen og samarbejde blev testet. Aftenens underholdning stod Jan Svarrer for. I et forrygende show blev der lidt motion til lattermusklerne.

På dag 2 var der for de morgenfriske muligheder for at dyrke lidt motion (fodbold, løb, vandretur eller zumba) inden dagens program, som blev åbnet med et indlæg af chef for risikostyring David Boye og revisionschef Dorthe Tolborg begge fra Codan, som fortalte om arbejdet med at skabe en fælles risikoforståelse mellem forretningen og intern revision, og om de synergier, der hermed kan opnås for begge parter.

Herefter var der indlæg i 2 streams. Stream A omhandlede erfaringer med etablering af intern revision i Danfoss, krav til revisionschefens kompetencer og etablering af whistleblower-funktion hos Vestas, medens stream B omhandlede risici og kontroller vedr. kreditrisiko, markedsrisiko og operationel risiko i finansielle institutter.

På konferencens sidste indlæg fortalte Erik Stener Jørgensen, PwC om sine erfaringer fra arbejdet med de pengeinstitutter, der er overtaget af Finansiell Stabilitet. Han gav bl.a. et indblik i årsagerne til bankkrakkene og en vurdering af bestyrelsens, direktionens, revisionens (intern og ekstern), Finanstilsynets og advokaters rolle i den forbindelse. Samlet konstaterede han, at der havde været udpræget mangel på

ference 2012

risikostyring i disse pengeinstitutter. Da fremtiden vil indebære mere regulering i den finansielle sektor, vil dette stille endnu større krav til intern revision. Erik vurderer, at der vil være behov for mere uddannelse i forhold til vurdering af risikostyring og evt. en ændret tilgang til revisionen og stillede spørgsmålet: Skal intern revision udtale sig om den tilrettelagte risikostyring?

Konferencen blev afsluttet med den årlige generalforsamling i IIA. Efter mange års virke i bestyrelsen har formand Claus Okholm, Nykredit ønsket at udtræde, ligesom Kurt Hunge-

berg, Novo Nordisk er udtrådt som følge af jobskifte. Nye bestyrelsesmedlemmer er Kim Stormly Hansen, Nykredit og Vibeke Aggerholm, Carlsberg.

Plancher og flere billeder fra årskonferencen findes under materialer på IIA's hjemmeside.

Næste årskonference finder sted 29.-30. maj 2013 på Hotel Bella Sky Comwell i København.

Opdatering vedrørende nye og ændrede IFRS'er og fortolkningsbidrag mv.

Af statsautoriseret revisor
Henrik Grønnegaard, Deloitte

Med regnskabsaflæggelserne for 2011 vel overstået er det igen blevet relevant at kigge fremad. Denne artikel indeholder en omtale af vedtagne og foreslåede internationale regnskabsstandarder (IFRS'er) og fortolkningsbidrag (IFRIC'er), som de ser ud i begyndelsen af marts 2012. Artiklen giver en overordnet beskrivelse af de vedtagne standarder og ændringer til standarder mv., der træder i kraft med virkning for regnskabsåret 2012 og senere. Derudover giver artiklen

afslutningsvis et overblik over de projekter, som International Accounting Standards Board (IASB) p.t. arbejder med. Der kan findes mere information om de nye og ændrede standarder mv. på henholdsvis www.iasb.org og www.iasplus.com.

Nedenstående oversigt giver et overblik over vedtagne standarder og fortolkningsbidrag med reference til de afsnit i artiklen, der omtaler de enkelte standarder mv.

1. Standarder og fortolkningsbidrag	Ikrafttræden	EU-godkendt	Afsnit
Vedtagne standarder mv., der træder i kraft med virkning for regnskabsår 2012			
Ændret IAS 12 , Income Taxes – Recovery of underlying assets	1.1.2012	Nej	1.1**
Ændret IFRS 1 , First-time Adoption of International Financial Reporting Standards - Severe Hyperinflation and Removal of Fixed Dates for First-time Adopters	1.7.2011	Nej	1.2**
Ændret IFRS 7 , Financial Instruments: Disclosures - Enhancing disclosures about transfers of financial assets	1.7.2011	Ja	1.3**
2. Vedtagne standarder mv., der træder i kraft med virkning for regnskabsår 2013 eller senere			
Ændret IAS 1 , Presentation of Financial Statements - Presentation of Items of Other Comprehensive Income	1.7.2012	Nej	2.1**
Ændret IAS 19 , Employee Benefits -	1.1.2013	Nej	2.2**
IFRS 10 , Consolidated Financial Statements *	1.1.2013	Nej	2.3**
IFRS 11 , Joint Arrangements *	1.1.2013	Nej	2.3**
IFRS 12 , Disclosures of Interests in Other Entities *	1.1.2013	Nej	2.3**
Ændret IAS 27 , Separate Financial Statements *	1.1.2013	Nej	2.3**
Ændret IAS 28 , Investments in Associates and Joint Ventures *	1.1.2013	Nej	2.3**
IFRS 13 , Fair Value Measurement	1.1.2013	Nej	2.4**
IFRIC 20 , Stripping Costs in the Production Phase of a Surface Mine	1.1.2013	Nej	2.5**
Ændret IFRS 7 , Financial Instruments: Disclosures og ændret IAS 32 , Financial Instruments: Presentation - Offsetting Financial Assets and Financial Liabilities	1.1.2013 og 1.1.2014	og Nej	2.6
IFRS 9 , Financial Instruments – Classification and Measurements	1.1.2015	Nej	2.7
3. Udkast til standarder og fortolkningsbidrag, diskussionsoplæg mv. **			
IASB's arbejdsplan for igangværende og kommende projekter	-	-	-

* Samlet pakke vedrørende konsolidering, indregning og måling af investeringer i virksomheder og oplysninger herom.

** Bragt i INFO nr. 50

2.6 Ændret IAS 32, Financial Instruments: Presentation (1.1.2014), og IFRS 7, Financial Instruments: Disclosures (1.1.2013) – Offsetting Financial Assets and Financial Liabilities

Ændringerne omfatter en præcisering af bestemmelserne om modregning af finansielle aktiver og finansielle forpligtelser i IAS 32, samt supplerende oplysningskrav til indarbejdelse i IFRS 7.

Ændringerne indeholder præciseringer vedrørende:

- betydningen af, at virksomheden ”aktuelt har en juridisk ret til at modregne de indregnede beløb” (*currently has a legally enforceable right of set-off*)
- bestemmelserne om samtidig afregning af to finansielle instrumenter
- modregning af sikkerhedsstillelser
- hvilken beregningsenhed (*unit of account*), der skal anvendes ved modregning.

Oplysningskravene i IFRS 7 er ændret med henblik på at ensrette oplysningskravene i IFRS og US GAAP. IFRS 7 kræver nu oplysninger om alle finansielle instrumenter, der er modregnet i overensstemmelse med bestemmelsen i IAS 32. Der kræves også oplysninger om finansielle instrumenter,

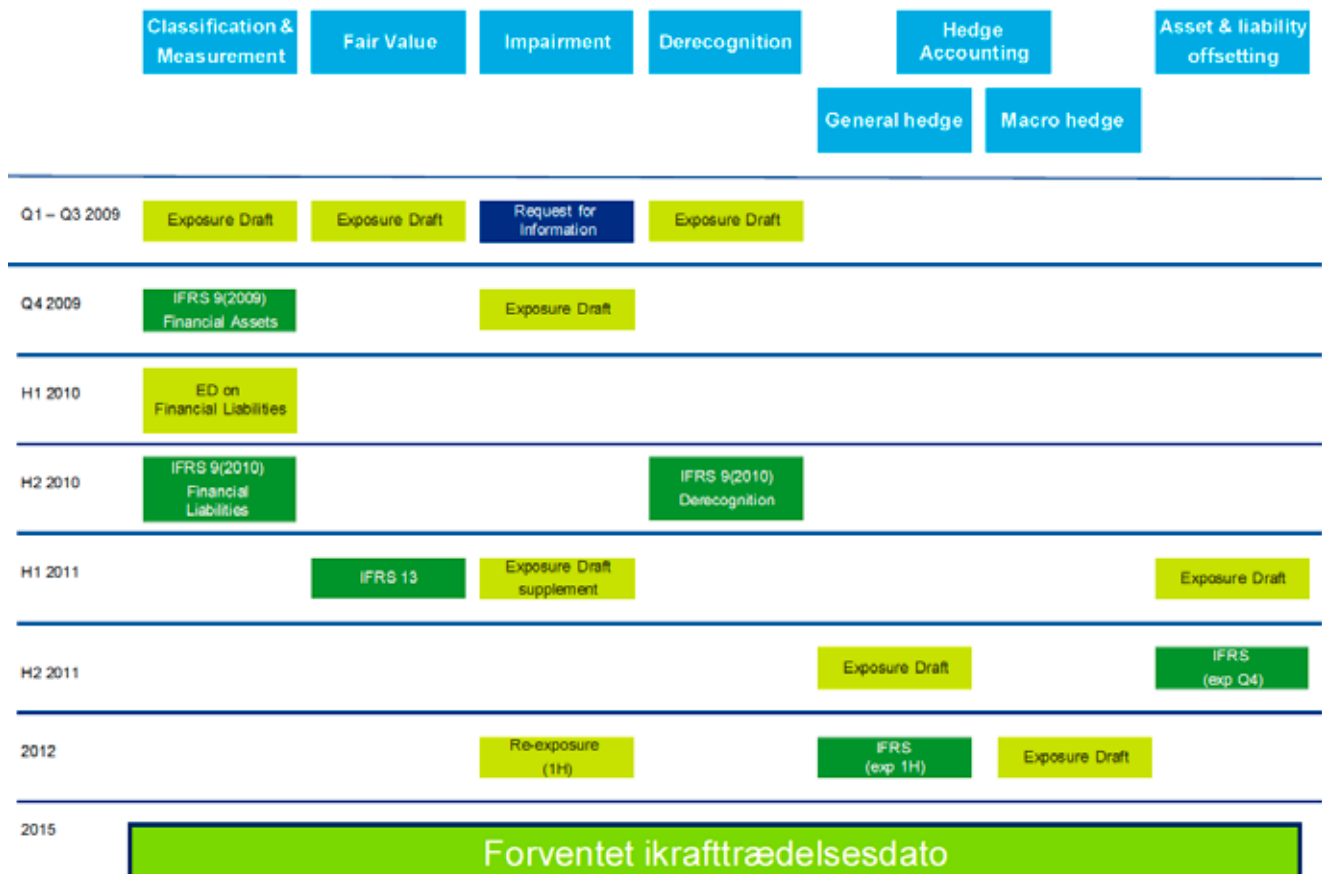
der uden at være modregnet i henhold til bestemmelserne i IAS 32 er omfattet af muligheden herfor, fx via aftale (*master netting arrangements*).

Ændringerne til IAS 32 træder i kraft for regnskabsår, der begynder 1. januar 2014 eller senere. De nye oplysningskrav vedrørende modregning træder dog i kraft allerede for regnskabsår, der begynder 1. januar 2013 eller senere. Ændringerne er endnu ikke godkendt til brug i EU.

2.7 IFRS 9, Financial Instruments – Classification and Measurements (1.1.2015)

IASB er i gang med et omfattende projekt, der skal erstatte IAS 39, Financial Instruments: Recognition and Measurement, og som løbende opdateres med nye afsnit, efterhånden som IASB færdiggør disse. I nedenstående oversigt kan ses den forventede tidsmæssige placering af de enkelte dele af det samlede IAS 39/IFRS 9-projekt:

IASB har løbende måttet revidere sin tidsplan for udestående delprojekter i IAS 39/IFRS 9-projektet. Senest besluttede IASB i november 2011 at udskyde ikrafttrædelsen af IFRS 9 fra 1. januar 2013 til regnskabsår, der begynder 1.

januar 2015 eller senere. Udskydelsen skal bl.a. ses i lyset af, at delprojekterne om henholdsvis nedskrivning (*impairment*) og regnskabsmæssig sikring (*hedge accounting*) endnu ikke er færdiggjorte, og at IASB overvejer at ”genåbne” IFRS 9 med henblik på visse begrænsede ændringer.

Udskydelse af ikrafttrædelsesdatoen gælder såvel den i 2009 færdiggjorte fase af IFRS 9 om klassifikation og måling af finansielle aktiver som den i 2010 afsluttede fase af IFRS 9 om regnskabsmæssig behandling af finansielle forpligtelser samt ophør af indregning (*derecognition*) af finansielle aktiver og forpligtelser.

Allerede udsendte dele af IFRS 9-projektet

Klassifikation og måling af finansielle aktiver

Klassifikation af finansielle aktiver forenkles, og der vil fremover alene være følgende tre kategorier af finansielle aktiver:

1. Aktiver, der måles til amortiseret kostpris
2. Aktiver, der måles til dagsværdi med værdiregulering via resultatopgørelsen (FVTPL)
3. Aktiver, der måles til dagsværdi med værdiregulering via anden totalindkomst (FVTOCI).

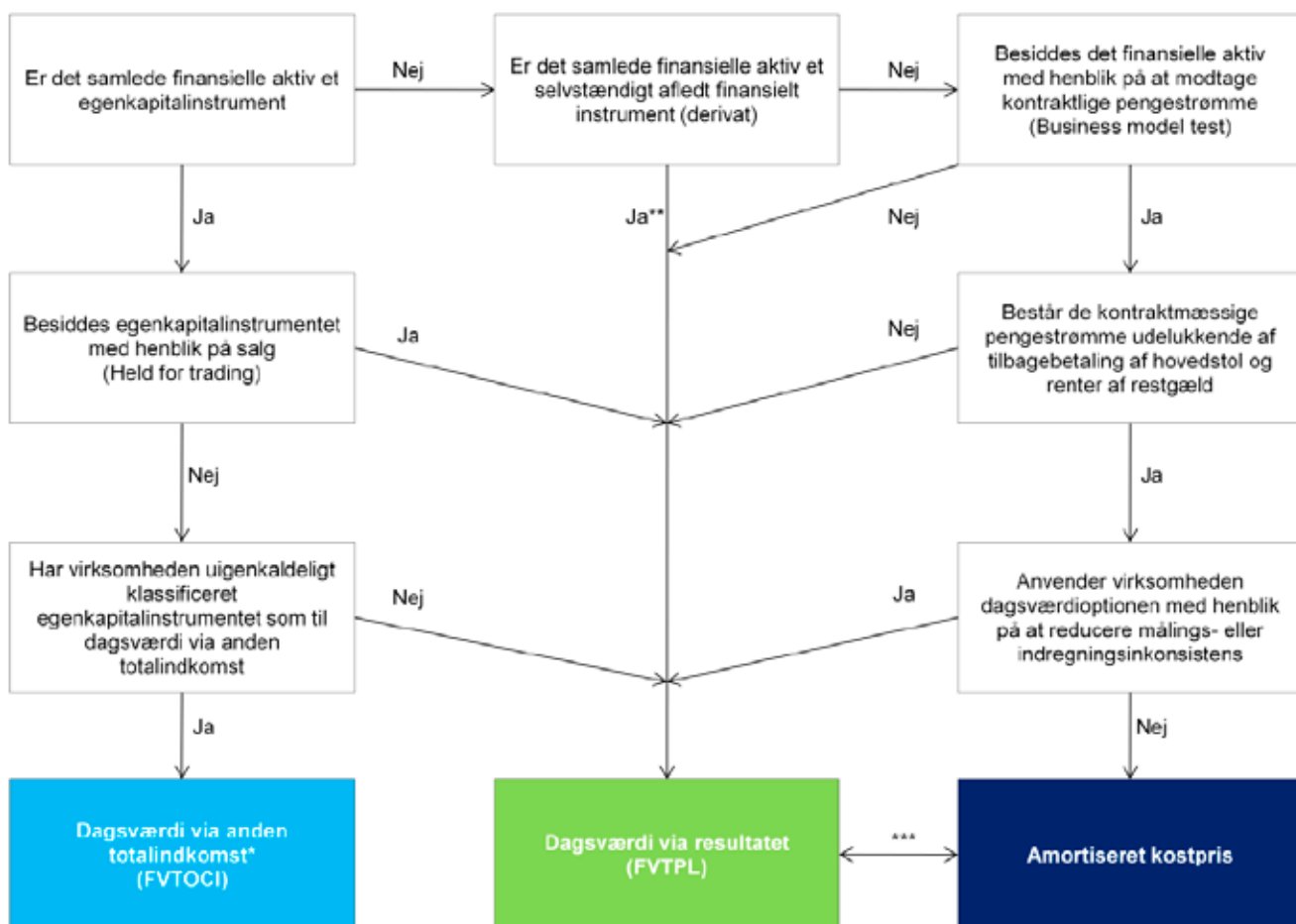
Kategorierne ”holde-til-udløb” og ”finansielle aktiver disponible for salg” afskaffes således.

Aktiver, der måles til amortiseret kostpris, og aktiver, der måles til dagsværdi via resultatet

Et finansielt aktiv måles til amortiseret kostpris, hvis følgende to krav begge er opfyldt:

Det er virksomhedens hensigt at modtage kontraktlige pengestrømme (*business model test*) frem for at realisere aktivets dagsværdi ved at sælge det før dets kontraktlige udløb.

Der kan opstilles følgende beslutningstræ for klassifikation af finansielle aktiver:

* Udbytte, der repræsenterer afkast af den investerede kapital, indregnes i resultatet.

** Sikringsbestemmelserne i IAS 39 gælder fortsat for afledte finansielle instrumenter, som indgår i effektive sikringsrelationer.

*** Reklassifikation er krævet, når, og kun når, virksomhedens forretningsmodel for styring af finansielle aktiver ændres.

De kontraktlige betingelser resulterer i fastlagte pengestrømme bestående udelukkende af hovedstolen og renten af den udestående hovedstol (*contractual cash flow characteristics test*).

Finansielle aktiver, som ikke overholder ovenstående to krav, skal måles til dagsværdi via resultatet.

Besiddelse med henblik på at modtage kontraktlige pengestrømme står i modsætning til besiddelse med henblik på salg. En virksomhed kan godt have aktiver inden for begge kategorier. Endvidere vil en begrænset salgsaktivitet ikke automatisk medføre krav om måling af samtlige finansielle aktiver til dagsværdi.

Aktiver, der måles til dagsværdi via anden totalindkomst (egenkapitalinstrumenter)

Investeringer i egenkapitalinstrumenter, som ikke besiddes med henblik på salg, kan klassificeres i en ny kategori: Dagsværdi med værdiregulering via anden totalindkomst. Valg af denne kategori er uigenkaldelig for det pågældende aktiv. Realiserede og urealiserede værdireguleringer og transaktionsomkostninger vedrørende sådanne investeringer indregnes i anden totalindkomst uden efterfølgende indregning i resultatopgørelsen ved salg; det vil sige ingen ”recycling”. Udbytte indregnes i resultatet i overensstemmelse med IAS 18, Revenue.

Undtagelsen i den nuværende IAS 39, hvorefter investeringer i unoterede egenkapitalinstrumenter kan måles til kostpris, hvis dagsværdien ikke kan opgøres pålideligt, er ikke videreført. Egenkapitalinstrumenter og tilknyttede afledte finansielle instrumenter, der er omfattet af IFRS 9, skal således altid måles til dagsværdi. Der kan dog være særlige tilfælde, hvor kostprisen for unoterede egenkapitalinstrumenter er et acceptabelt skøn over aktivets dagsværdi. IFRS 9 angiver specifikt eksempler på, hvornår dette ikke er tilfældet.

Strukturerede investeringer

Strukturerede investeringer, der er baseret på gældsinstrumenter (fx CDO'er og lignende gældsinstrumenter i forskellige trancher, afhængigt af forskellige kreditrisikoniveauer),

kan alene måles til amortiseret kostpris, hvis en række betingelser er opfyldt, herunder at den enkelte tranche opfylder contractual cash flow characteristics test, som er omtalt ovenfor.

Klassifikation og måling af finansielle forpligtelser mv.

Bortset fra nogle få ændringer er bestemmelserne vedrørende klassifikation og måling af finansielle forpligtelser overført uændret fra IAS 39 til IFRS 9. De fleste forpligtelser skal således fortsat efter første indregning måles til amortiseret kostpris, forudsat at de ikke kræves opdelt i henholdsvis en del, der måles til amortiseret kostpris, og en del (et indbygget finansielt instrument), der måles til dagsværdi. Forpligtelser, der besiddes med handel for øje, og alle afledte finansielle instrumenter måles fortsat til dagsværdi.

Bestemmelserne om indregning af værdiregulering af finansielle forpligtelser, der måles til dagsværdi med værdiregulering via resultatopgørelsen (dagsværdioptionen), er dog ændret. Fremover skal værdiregulering af finansielle forpligtelser, der skyldes ændringer i virksomhedens egen kreditværdighed, indregnes i anden totalindkomst uden efterfølgende indregning i resultatopgørelsen ved indfrielse (ingen ”recycling”). Dette gælder dog ikke, hvis der ved indregning heraf i anden totalindkomst opstår – eller sker forøgelse af – et regnskabsmæssigt misforhold (*accounting mismatch*) i resultatopgørelsen, ligesom ændringen ikke gælder finansielle forpligtelser, der indgår i en handelsbeholdning.

Dagsværdioptionen videreføres

IAS 39 indeholdt nedenstående tre muligheder for at klassificere et finansielt instrument som tilhørende kategorien ”til dagsværdi via resultatet” (dagsværdioption). Som følge af de ændrede regler for klassifikation af finansielle aktiver efter IFRS 9 er to af disse muligheder ikke længere relevante, og det er derfor kun muligheden vedrørende målingsinkonsistens (*accounting mismatch*), der er videreført i IFRS 9 for finansielle aktiver. For finansielle forpligtelser medfører IFRS 9 ingen grundlæggende ændringer i forhold til klassifikation og måling, og alle tre muligheder videreføres derfor uændret for disse.

Der kan opstilles følgende oversigt over dagsværdioptionen efter IAS 39 og IFRS 9:

Dagsværdioption ifølge IAS 39	Videreført i IFRS 9	
	Finansielle aktiver	Finansielle forpligtelser
1. Måling til dagsværdi med værdiregulering via resultatopgørelsen eliminerer eller reducerer en indregnings- eller målingsinkonsistens væsentligt (<i>accounting mismatch</i>).	✓	✓
2. Måling til dagsværdi med værdiregulering via resultatopgørelsen giver mere relevant information, fordi der er tale om en gruppe af finansielle aktiver eller forpligtelser, som forvaltes og vurderes på grundlag af dagsværdien i overensstemmelse med en dokumenteret risikostyrings- eller investeringsstrategi, og hvor oplysninger herom til nøglepersoner i ledelsen gives på dette grundlag.	Følger nu af generelle bestemmelser i IFRS 9	✓
3. Det finansielle instrument indeholder et eller flere indbyggede, afledte finansielle instrumenter med nærmere angivne karakteristika, og virksomheden vælger at måle hele den sammensatte kontrakt til dagsværdi.	Følger nu af generelle bestemmelser i IFRS 9	✓

Sammensatte finansielle instrumenter

Bestemmelserne om sammensatte finansielle instrumenter er blevet forenklet. Indbyggede, afledte finansielle instrumenter i finansielle hovedkontrakter, som udgør et aktiv (dvs. er finansielle aktiver, der er omfattet af IFRS 9), skal ikke udskilles. Det betyder, at en sammensat kontrakt (aktiv) med en finansiel hovedkontrakt skal klassificeres i sin helhed. Dermed er kravet om udskillelse af et afledt finansielt instrument fra hovedkontrakten bortfaldet.

Hvis den sammensatte kontrakt indeholder komplekse, indbyggede, afledte finansielle instrumenter, kan det betyde, at den sammensatte finansielle kontrakt samlet set ikke opfylder kriterierne for at indgå i kategorien ”amortiseret kostpris” og derfor skal måles til dagsværdi med værdiregulering via resultatopgørelsen (FVTPL).

Det er alene indbyggede, afledte finansielle instrumenter i finansielle hovedkontrakter, der udgør et aktiv, som ikke skal udskilles. Indbyggede, afledte finansielle instrumenter i finansielle hovedkontrakter, der udgør en forpligtelse, skal fortsat udskilles, fx konvertible gældsbeviser. Tilsvarende er bestemmelserne om indbyggede finansielle instrumenter i ikke-finansielle hovedkontrakter uændret. Dvs. at der fortsat er krav om og regler for udskillelse.

Ophør af indregning (derecognition)

Samtidig med indarbejdelsen af bestemmelserne for klassifikation og måling af finansielle forpligtelser mv. i IFRS 9 i oktober 2010 overførte IASB bestemmelserne om ophør af indregning (*derecognition*) af finansielle aktiver og forpligtelser uændret fra IAS 39 til IFRS 9.

3. IASB's arbejdsplan for igangværende og kommende projekter

IASB udsendte den 26. juli 2012 en opdateret tidsplan, som viser tidspunkterne for forventet færdiggørelse mv af en række projekter. Den ajourførte arbejdsplan kan ses på www.iasb.org under ”Standards Development”. I bilag A er de igangværende projekter og deres status oplyst pr. 26. juli 2012.

Oversigten viser, at der udestår en række interessante projekter at få færdiggjort for IASB, bl.a.:

- Tilpasning af IFRS 10 vedrørende konsolideringskrav for investeringsselskaber
- Tilføjelser til IFRS 9 vedrørende nedskrivninger og sikring
- Standard for ”Insurance Contracts”
- Ny standard for ”Revenue Recognition”
- Ny standard for ”Leases”

Det bliver spændende at følge arbejdet med disse projekter, der hver især kan få stor betydning for regnskabsaflæggelsen fremadrettet.

Bilag A: Oversigt over IASB's projekter pr. 26. juli 2012

Projekt	Beskrivelse og status
Annual Improvements 2010-12	<ul style="list-style-type: none"> • Omfatter mindre ændringer og præciseringer til flere IFRS'er. • Udkast til ændringer udsendt i maj 2012. • Endelige ændringer forventes udsendt 1. kvartal 2013.
Annual Improvements 2011-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Omfatter mindre ændringer og præciseringer til flere IFRS'er. • Udkast til ændringer forventes udsendt 3. kvartal 2012.
IFRS 10 Consolidation - Investment entities	<ul style="list-style-type: none"> • Fælles projekt med FASB • Udkast til særskilte konsolideringsregler for "Investment Entities" udsendt august 2011. • Endelige ændringer til eksisterende standarder forventes udsendt i 2. halvår 2012.
Insurance Contracts	<ul style="list-style-type: none"> • Fælles projekt med FASB • Oprindeligt udkast udsendt i juli 2010 • Genudsendelse af tilrettet udkast forventes udsendt i 2. halvår 2012
IAS 8 Effective date and transition methods	<ul style="list-style-type: none"> • Udkast forventes udsendt i 2. halvår 2012
IFRS 9 Financial Instruments: Classification and Measurement	<ul style="list-style-type: none"> • Fælles projekt med FASB • Tilpasninger af bestemmelser omkring klassifikation og måling • Udkast forventes udsendt 4. kvartal 2012
IFRS 9 Financial Instruments: Impairment	<ul style="list-style-type: none"> • Fælles projekt med FASB • Udkast forventes udsendt 4. kvartal 2012
IFRS 9 Financial Instruments: Hedge Accounting	<ul style="list-style-type: none"> • Del af samlet konvergens projekt med FASB • Generelle sikringsbestemmelser samt bestemmelser vedrørende porteføljesikring (macro hedging) • Udkast vedrørende generelle sikringsbestemmelser udsendt i • Endelig standard vedr. generelle sikringsbestemmelser forventes udsendt i 4. kvartal 2012 • Discussion Paper vedrørende porteføljesikring (macro hedging) forventes udsendt i 2. halvår 2012
Revenue Recognition	<ul style="list-style-type: none"> • Fælles projekt med FASB • Oprindeligt udkast udsendt juni 2010 • Tilrettet udkast udsendt november 2011 • Endelig standard forventes udsendt i 1. halvår 2013
Leases	<ul style="list-style-type: none"> • Fælles projekt med FASB • Oprindeligt udkast udsendt i august 2010 • Nyt udkast forventes udsendt i 4. kvartal 2012

Tolagsbelåning er fremtidens realkredit

Af vicedirektør,
cand.oecon,
Henrik Hjortshøj-Nielsen

og områdedirektør,
cand.scient.oecon, MBA,
Rikke Skibye-Lotz, Nykredit

Nykredit-koncernen har fra sommeren 2012 indført tolagsbelåning til private – modellen har været anvendt til erhvervs-kunder siden 2009. Grundlæggende handler tolagsbelåning om at opnå sikkerhed for at kunne tilbyde billig realkreditfinansiering til danskerne de næste mange år, ved at reducere behovet for den ekstra sikkerhed realkreditinstitutterne skal stille ved husprisfald. Tolagsbelåning giver samtidig mulighed for at adressere den fortsatte udbredelse af lån med afdragsfrihed og rentetilpasning. Men tolagsbelåning er ikke kun ændringer i maskinrummet. Tolagsbelåning er også et forsøg på at tage teknikken ud af realkreditrådgivningen og holde fokus på kundens behov. Kunden hjælpes til et enklere lånevalg, hvor realkreditens eksperter sammensætter de bedste lånekombinationer, og kundens overblik forbedres ved at opsummere de væsentligste nøgletal på få sider i et samlet finansieringsforslag.

Finanskrisen understregede, at en solid struktur er central i krisetider: Det havde dansk realkredit.

Selv om dansk realkredit viste sin styrke under finanskrisen, synliggjorde krisen også en række udfordringer for systemet. Udfordringer, der skal adresseres for at sikre fortsat stabilitet i dansk realkredit, er bl.a. analyseret i Grosen og Raaballe (2011), Gundersen, Hesselberg og Hove (2011), Hjortshøj-Nielsen og Kyhl (2012) og Rohde (2011). Udfordringerne er bl.a.:

- SDO-lovgivningens krav om sikkerhedsstillelse ved husprisfald
- Udbredelsen af lån med årlig rentetilpasning
- Udbredelsen af lån med afdragsfrihed

Det centrale i udformningen af fremtidens realkredit er at fastholde den stabilitet, som historisk har kendetegnet dansk realkredit, så investorerne også i fremtiden vil opfatte danske realkreditobligationer som de mest sikre aktiver, jf. Gundersen, Hesselberg og Hove (2011). Kun på den måde kan de danske boligejere sikres nem og billig adgang til realkreditfinansiering af deres bolig – både i opgangs- og nedgangstider.

Tolagsbelåning er et bud på fremtidens realkredit, der ikke alene adresserer de ovenfor skitserede udfordringer, men som også fokuserer på at gøre realkredit lettere tilgængeligt for kunderne ved at forenkle lånevalget og skabe større overblik i rådgivningen.

Tolagsbelåning begrænser sikkerhedsstillelse ved husprisfald

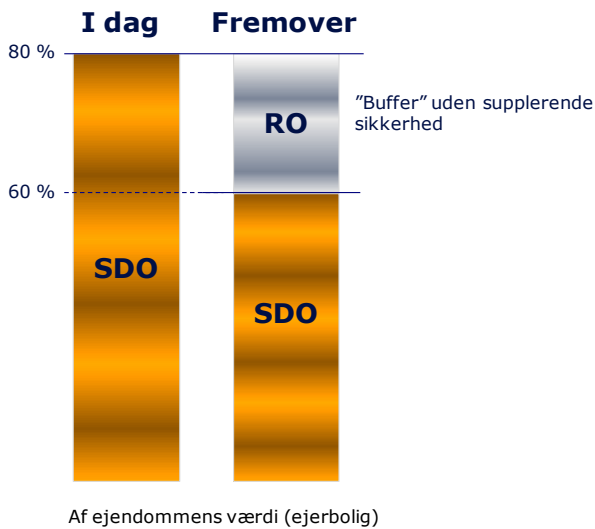
SDO'er er "Særligt Dækkede Obligationer". Denne type obligationer blev indført i 2007 som følge af ændringer i det europæiske kapitaldækningsdirektiv (CRD). Med SDO'er skal lånegrænserne løbende overholdes; såfremt aktiverne bag obligationerne – her pant i fast ejendom – falder i værdi, skal realkreditinstituttet tilføre yderligere midler ("supplerende sikkerhed").

Ved udgangen af 2011 havde realkreditinstitutterne stillet 110 mia. kr. i supplerende sikkerhed – antages en rentemarginal på 1%, svarer det til en årlig omkostning på over 1 mia. kr. for realkreditinstitutterne.

Med SDO-lovgivningen blev det således dyrere at drive realkredit pga. den supplerende sikkerhedsstillelse, der indførte likviditetsrisiko i dansk realkredit, jf. Knøsgaard (2011).

Tolagsbelåning fokuserer på at nedbringe instituttets behov for supplerende sikkerhed – og dermed nedbringe instituttets likviditetsrisiko og tilhørende renteomkostninger. Dette gøres ved alene at finansiere $\frac{3}{4}$ af lovgivningens belåningsgrænser med SDO'er. Det efterlader en "buffer" til husprisfald, hvor realkreditinstituttet ikke skal stille supplerende sikkerhed. For fortsat at sikre kunden billig realkreditfinansiering op til 100% af lovgivningens belåningsgrænser, finansieres den yderste $\frac{1}{4}$ med de traditionelle realkreditobligationer (RO'er), jf. Figur 1. RO'erne er mindre attraktive for kreditinstitutter til investering, derfor anvendes både SDO'er og RO'er.

Modellen med tolagsbelåning er inspireret af den traditionelle realkreditbelåning, hvor hypotekforeninger i perioden 1897-1970 udbød andetlagslån, jf. Møller og Nielsen (1997).

Figur 1: Eksempel på tolagsbelåning: Traditionelle realkreditobligationer (RO) fungerer som "buffer", hvor der ikke stilles supplerende sikkerhed

På den måde kombineres kendte elementer af realkreditsystemet til en stabil løsning, hvor

- Kunden kan få op til 80%-belåning på sin ejerbolig med billig realkreditfinansiering, i en model hvor markedet fastsætter prisen
- SDO obligationerne bliver sikrere, og behovet for supplerende sikkerhed reduceres
- Instituttets samlede behov for supplerende sikkerhed stabiliseres og nedbringes på sigt

Udbredelsen af lån med årlig rentetilpasning – og begrænsning af refinansieringsrisikoen

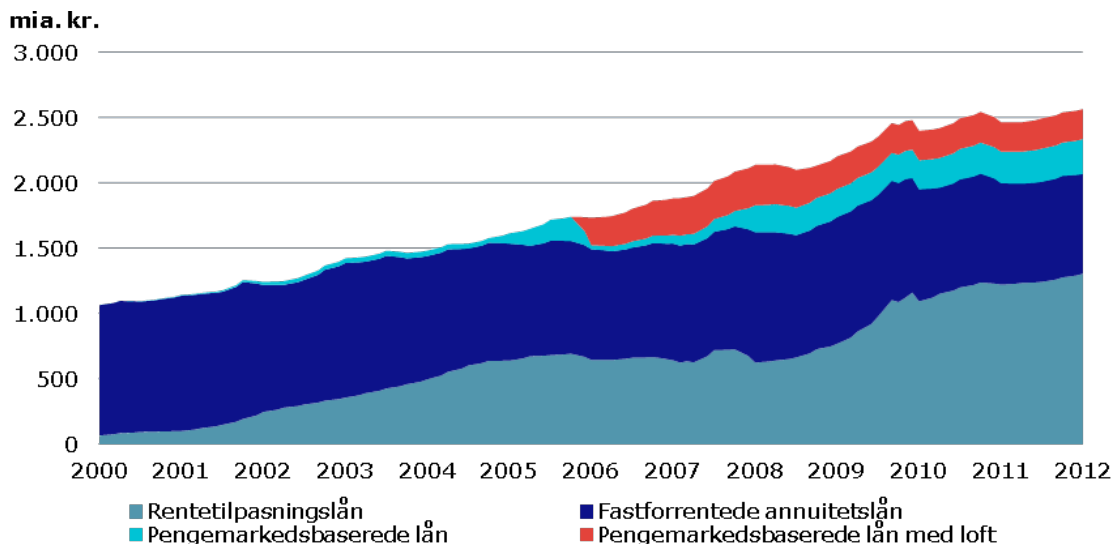
Som det fremgår af Figur 2 er andelen af rentetilpasningslån fordoblet siden 2008 og udgør i dag omkring halvdelen af realkreditinstitutternes samlede obligationsrestgæld på ca. 2.500 mia. kr., jf. Gundersen, Hesselberg og Hove (2011). Kilde: Nationalbanken og Nykredit

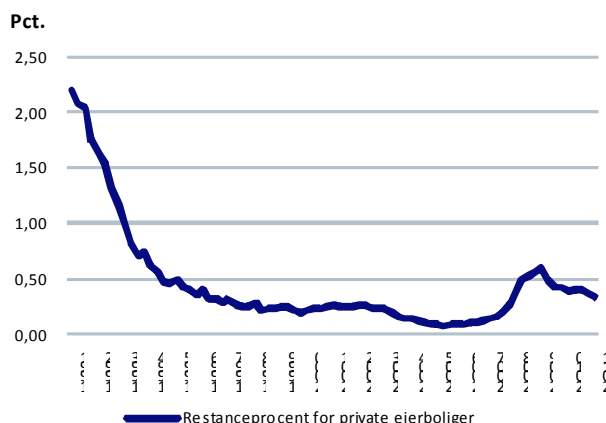
Stigningen i omfanget af rentetilpasningslån har medført en stigning i refinansieringsrisiko, når der årligt skal sælges etårige obligationer til finansiering af 30-årige realkreditlån (refinansiering). Det danske balanceprincip betyder, at en eventuel rentestigning ved obligationssalget pålægges låntager ved refinansiering. I en worst-case situation vil renten kunne stige så meget, at flere låntagere vil have svært ved at betale ydelsen med øget kreditrisiko for realkreditinstituttet til følge. Sandsynligheden for en sådan hændelse er marginal, men de potentielle konsekvenser kan være samfundsmæssigt betydelige.

Flere kritikere har derfor udtrykt deres bekymring for risiciene ved refinansiering, bl.a. Grosen og Raaballe (2011), Rohde (2011), Bernstein (2012) og ratingbureauet Moody's (2011).

I tolagsmodellen begrænses refinansieringsrisikoen ved ikke at tilbyde lån med årlig refinansiering på den yderste del af lånet. På denne måde nedbringes den årlige refinansieringsmængde. Samtidig mindskes refinansieringsrisikoen på de

Figur 2: Andelen af rentetilpasningslån er fordoblet siden 2008 og udgør i dag omkring halvdelen af realkreditinstitutternes samlede obligationsrestgæld.

Kilde: Realkreditrådet

Figur 3: Realkreditens restancer i procent af udlån

lån, der ligger inderst, og som skal refinansieres årlig, da obligationerne bag kun finansierer den inderste del af lånet, jf. Rohde (2011).

Begrænsning af afdragsfrihed

I ”8 perspektiver på realkredit” skriver Beltoft (2011): ”Hvis rentetilpasningslån som produkt kan betragtes som en stor succes for realkrediten, må afdragsfrie lån betragtes som en gigantsucces!” Så stor, at mere end halvdelen af det samlede realkreditudlån til boligejere i dag er afdragsfrit, Realkreditrådet (2011).

Samlet har rentetilpasningslån og muligheden for at opnå afdragsfrihed på sit realkreditudlån været med til at hjælpe de danske boligejere gennem finanskrisen. Dette ses blandt andet af realkreditens restancer, der under krisen er steget, men fortsat ligger på et meget lavt niveau under 0,5% og langt fra 90’ernes niveau på over 2%, jf. Figur 3. Også sammenlignet med bankernes nedskrivninger, der i 2009 nåede op på 2,3%, er realkreditens restancer lave, jf. Gundersen, Hesselberg og Hove (2011).

Når det er sagt, må man overveje, om omfanget af teknisk insolvente boligejere kunne have været lavere i dag, hvis afdragsfrihed havde været mindre udbredt. Økonomi- og erhvervsministeriet vurderede i 2010, at hver 5. boligejer var teknisk insolvent. Og tallet er med stor sandsynlighed ikke lavere i dag.

Det er ligeledes en faktor, at danskernes gæld er rekordstor i internationale sammenligninger, hvilket bl.a. påpeges af Europa kommissionen, jf. EU (2012). Men når formuen

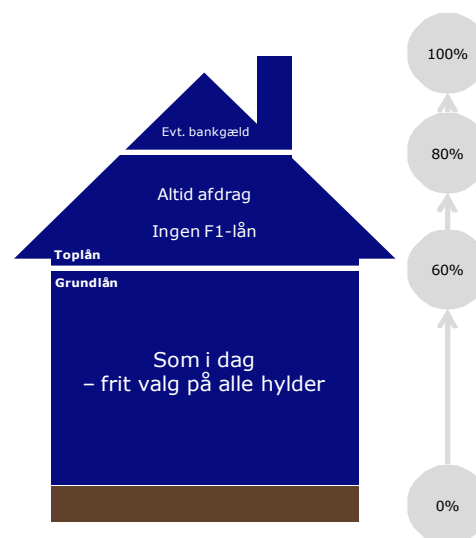
inddrages i regnestykket, viser det sig, at danskerne besidder de største nettoformuer i Norden - og sparer op i pensioner og værdipapirer frem for i boligen, jf. Realkreditrådet (2011). Man må dog også se i øjnene, at der fra politisk hold er tiltag på bl.a. den skattemæssige behandling af pensionsområdet, der må forventes at give et større incitament til at opspare ved at afdrage gæld i forhold til at betale ind til pension. Endeligt er det en samfundsmæssig trend, at opsparing er godt, hvilket bl.a. kan ses på en kraftigt stigende opsparingskvote de seneste år. Skal man til at tale afdrag på boliggedden, er ”nu” derfor et godt tidspunkt.

I tolagsmodellen begrænses muligheden for afdragsfrihed: Den yderste del af gælden vil altid skulle afdrages. På den måde indføres opsparing i boligen for låntagere og realkreditinstituttets risiko nedbringes.

Hvornår tilbydes kunderne tolagsbelåning?

Tolagsbelåning tilbydes kunder, der optager et nyt lån eller konverterer deres eksisterende lån. Tolagsbelåning kommer ikke til at betyde noget for kunder, der beholder deres eksisterende lån. Kort sagt: ”Gør du intet, sker der intet”, heller ikke selvom lånet skal rentetilpasses, eller hvis kunden vil skifte rentetilpasningsprofil på et eksisterende rentetilpasningslån, f.eks. fra årlig rentetilpasning til rentetilpasning hvert femte år.

Ved fuld indfasning af tolagsmodellen vil ca. ¾ af privatkunderne være omfattet af tolagsbelåning. Den resterende ¼ af kunderne, vil være kunder, der har mindre end 60% belåning – de vil ikke mærke nogen ændringer i forhold til i dag.

Figur 4: Tolagsbelåning for ejerboliger

Hvad koster tolagsbelåning?

Med tolagsbelåning skal kunden have flere penge op af lommen i forhold til det billigste lån på markedet i dag, dvs. et afdragsfrit F1-lån. Målt på ydelsen efter skat koster tolagsbelåning ca. 700 kr. mere pr. måned pr. lånte million kr. Men der er ikke tale om penge ud af vinduet – snarere penge sat i muren! Sammenligner kunden ydelsen på den billigste tolagsbelåning med et afdragsfrit F1-lån, er forskellen bestemt af:

- Omkostningen til tolagsbelåning eller ”systemomkostningen” (Renten på de traditionelle realkreditobligationer er lidt højere end på SDO’erne)
- Højere afdrag/opsparing i boligen
- Større ydelsessikkerhed/lavere rentefølsomhed

Af merydelsen går mere end 70% til opsparing i boligen og mere end 20% til en større ydelsessikkerhed. Selve systemomkostningen koster mindre end 50 kr. mere pr. måned pr. lånte million kr.

Tolagsbelåning handler om at begrænse realkreditinstituttets likviditetsrisiko – og ikke om at hæve gebyrindtægterne. Kunder, der fremadrettet skal have to lån i stedet for ét, vil således alene blive opkrævet ét sæt gebyrer til realkreditinstituttet ved låneoptagelsen. Nogle kunder vil dog opleve at skulle betale tinglysningsafgift til staten (1.400 kr.) for begge lån¹.

Større overblik i rådgivningen

Rådgivning om boligfinansiering er et vigtigt område, da lånebeløbene er meget store for kunderne. Én ting er, at realkreditinstitutterne skal følge reglerne om god skik, men de mange informationer, som realkreditinstitutterne ifølge reglerne skal give låntager, bibringer ikke nødvendigvis låntager et godt overblik. Det dilemma – at der på rådgivningsområdet løbende kommer nye krav til informationsmængden til kunden, samtidig med at forbrugerorganisationer og realkreditinstitutter ønsker at forenkle dokumentationen, så kundens overblik forbedres – omtales som ”en gordisk knude” hvor fokusgrupper efterspørger: ”Så mange informationer som muligt, i et enkelt sprog – og på maksimalt 1,5 side!”, jf. Nielsen (2011).

¹ Alle lån, som er optaget efter 1. juli 2007, bliver rent afgiftsmæssigt set tinglyst med et fast beløb (hovedstol), som ikke falder, når der afdrages. Så længe en omlægning er indenfor dette beløb, skal der ikke betales ekstra tinglysningsafgift, heller ikke selv om der er tale om to lån.

I udformningen af tolagsbelåning tilbydes kunden et større overblik over den tilbudte finansiering med en samlet opsummering i et ”finansieringsforslag”. Tolagsbelåning betyder to lån og dermed også to lånetilbud og to pantebreve. Finansieringsforslaget støtter kunden i rådgivningssituationen ved at opsummere de væsentligste informationer om de valgte lån på få sider, og giver dermed kunden et samlet overblik over de økonomiske konsekvenser.

Finansieringsforslaget løser ikke den problemstilling, at informationskravene fortsat har en stor tyngde og høj detaljeringsgrad, men forsøger at bibringe kunden et samlet overblik. Finansieringsforslaget er et af de tiltag, der med tolagsbelåning vil forenkle realkredit overfor kunden. Det andet tiltag er sammensætningen af to lån i en ”realkreditpakke”.

Fem realkreditpakker forenkler kundens lånevalg

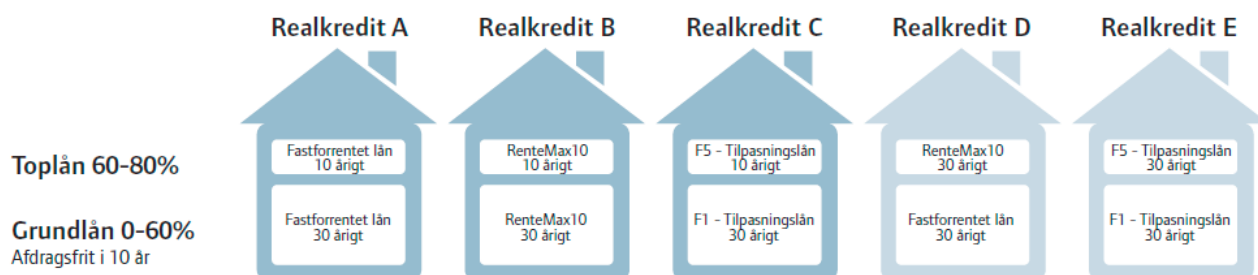
I dag er udbuddet af realkreditprodukter stort og kan for mange boligkøbere virke uoverskueligt.

To lån vil i sig selv komplicere kundens lånevalg, da der ikke alene skal træffes valg om ét lån, men nu om to lån – samt kombinationen af disse. Ved indførelsen af tolagsbelåning adresseres dette ved at forenkle kundens valgmuligheder af realkreditlån. Dette gøres med realkreditpakker, der er nøje sammensat på baggrund af den aktuelle markedssituation.

En realkreditpakke består af et ”grundlån” og et ”toplån”. I sammensætningen af realkreditpakkerne bliver toplån afdraget først, da dette er den dyreste del af kundens realkreditbelåning (den højeste rente og den højeste bidragsats). Realkreditpakker vil derfor typisk afspejle et kortere løbende toplån (med afdrag) og et længere løbende grundlån med indledende afdragsfrihed

Kunden får med tolagsbelåning mere præcist end i dag mulighed for at vælge hvor meget afdrag, der ønskes. Vælger kunden ”højt afdrag” vil løbetiden på toplånet typisk være 10 år, mens ”lavt afdrag” vil resultere i et toplån med 30 års løbetid. Samtidig betyder tolagsbelåning, at kunden får mulighed for at kombinere to forskellige låntyper og herved sprede sin risiko, som det kendes fra investering. F.eks. kan man vælge både at udnytte den lave variable rente på det ene lån og samtidig på det andet lån beskytte sin friværdi via afdrag og kursfølsomhed på et fastforrentet lån.

Med realkreditpakker tages realkreditteknikken ud af rådgivningen. Rådgivningen vil fremadrettet tage udgangs-

punkt i, om det er vigtigt for kunden at afdrage lidt eller meget, og om det er vigtigt at have høj eller lav sikkerhed for ydelsen. Alt efter behov, matches kunden med en af flere realkreditpakker.

Tolagsbelåning er fremtidens realkredit

Det danske realkreditmarked er mere end 200 år gammelt og har i modsætning til mange andre strukturer overlevet kriser og forandringer i løbet af årene. Flere nævner, at dansk realkredit i dag ikke er det samme som for 200 år siden – bl.a. på grund af udbredelsen af afdragsfrihed og variabelt forrentede lån. Og det er måske styrken! Dansk realkredit har med sin solide struktur været i stand til at tilpasse sig, og er dermed kommet styrket igennem kriser. Vi skulle gerne blive klogere af vores erfaringer og sikre, at vi også har dansk realkredit om 200 år. Tolagsbelåning er derfor Nykredit-koncernens bud på den fortsatte udvikling af det danske realkreditsystem. Samtidig må man forvente, der også fremover vil være behov for løbende at justere modellen.

LITTERATUR

- Andersen, Lennart Lyng og Frederik Meding, 2011: *Boliglån og informationsoverflod* i Lennart Lyng Andersen (Red.), 8 perspektiver på realkredit, Karnov Group Denmark, s. 11-28.
- Beltoft, Karsten, 2011: *Rentetilpasningslån og afdragsfrie lån* i Lennart Lyng Andersen (Red.), 8 perspektiver på realkredit, Karnov Group Denmark, s. 29-41.
- Bernstein, Nils, 2012: Tale på Realkreditforeningens årsmøde torsdag den 29. marts 2012.
- EU, 2012: Council recommendation of 12 July 2011 on the National Reform Programme 2011 of Denmark and delivering a Council opinion on the updated Convergence

Programme of Denmark, 2011-2015 (2011/C 213/01), s. 3.

- Grosen, Anders og Johannes Raaballe, 2011: Dansk realkredit – nu med systemisk risiko, *Finans/Invest* 1/2011, s. 2-3 og 11.
- Gundersen, Poul, Stig Secher Hesselberg og Sean Hove, 2011: Dansk Realkredit, Danmarks Nationalbank, *Kvartalsoversigt*, 4. kvartal 2011, Del 1, s. 59-82.
- Hjortshøj-Nielsen, Henrik og Thomas Kyhl, 2012: Fremtidssikring af dansk realkredit, *Finans/Invest*, 1/2012, s. 18-22.
- Knøsgaard, Jan, 2011: *Krav til supplerende sikkerhed, hvordan påvirker det fremtidens realkreditsystem?* i Lennart Lyng Andersen (Red.), 8 perspektiver på realkredit, Karnov Group Denmark, s. 89-102.
- Lolle, Søren, Kourosch Marjani Rasmussen og Kenneth Styrbæk, 2007: Optimering af realkreditrådgivningen, *Finans/Invest*, 7/2007, s. 9-13.
- Moody's Investor Service, 2011: *Issuer and Refinancing Risks Weigh on Danish Covered Bonds but Framework Remains Strong*, juli.
- Møller, Michael og Niels Christian Nielsen, 1997: *Danske realkredit gennem 200 år*, udgivet af BRFKredit.
- Nielsen, Susanne, 2011: *Rådgivning om boligfinansiering i praksis* i Lennart Lyng Andersen (Red.), 8 perspektiver på realkredit, Karnov Group Denmark, s. 103-120.
- Realkreditrådet, 2010: *Årsrapport 2010*.
- Realkreditrådet, 2011: *Artikelsamling om afdragsfrihed*, november.
- Rohde, Lars, 2011: *Et kritisk syn på rentetilpasningslån* i Lennart Lyng Andersen (Red.), 8 perspektiver på realkredit, Karnov Group Denmark, s. 121-134.

Nye medlemmer i IIA fra 1.4.2012 – 28.8.2012

NaturErhvervstyrelsen

Kåre Degn Johansson

Danfoss

Mitchell Impey

Kristian Bollerup Jensen

Karsten Enggaard Grove

Fair Forsikring

Solveig Agdestein

A.P. Møller-Mærsk

Gihan Chinthaka Jayaweera

Dorjan Mehmeti

Københavns Kommune

Klaus Nordmann Østrup

Lene Lund

Berlingske Media

Anders Sebastian Kauffeldt

KPMG

Claus Hartmann Lund

Mona Blønd

Wioletta Christensen

Ole Karstensen

Jesper Dan Jespersen

PWC

Monika Riishede Hansen

Christian Aaquist

Hans Frederik Carøe

Brian Dahl

Sparbank

Karin Albæk

Deloitte

Flemming Ravnsbæk

Daniel Gaye

Lone Møller Olsen

Kim Schmidt

Rune Leen Jensen

Thomas Nygaard

Anders Behrmann

Ragna Kr. Jóhannsdottir

Per Rolf Larssen

Maria Vestergaard Jensen

Ernst & Young

Svend Duelund Jensen

Lån & Spar

Michael Schmidt Nielsen

Nordea

Anita Damgaard Laugesen

Karen Sofie Rahbek

Lene Suhr Andersen

Aldis Umblejs

Winnie Birch Nielsen

Kristian Hollmann

Jan-Kjetil Simonsen

Alm. Brand

Nils E. Høj

FSR

Lisbeth Kieme

Sydbank

Durita Eliassen

KMD

Jens Mortensen

Stig Bredahl

Danmarks Nationalbank

Sherko Mesbah-Babamiri

Kuwait Petroleum

Jens Petur Eilifsson Weihe

Carlsberg Breweries

Peter Currie

Danske Bank

Majlis Hansen

Rasmus Neimann Thomsen

Thomas Bentzen

Novozymes

Tina Jørgensen

Sparekassen Thy

Helle Andersen

Dong Energy Oil & Gas

Bo Nicolaisen

Sampension

Anders Halsø

Finansiel Stabilitet

Lars Ilsøe

Laus Rasmussen

Banknordik

Thomas Ennistein

”Bagsmækken”

Oplysninger om Foreningen af Interne Revisorer

Foreningens adresse:

Danske Bank
Foreningen af Interne Revisorer (IIA)
c/o Revisionschef Jens Peter Thomassen
Intern revision
Holmens Kanal 2-12
1092 København K

CVR nr. 73954215

Foreningen af Interne Revisorers bestyrelse har følgende sammensætning:

Formand

Revisionschef Jens Peter Thomassen,
Danske Bank
☎ 42 12 77 01
e-mail: Jens.Peter.Thomassen@danskebank.dk

Næstformand

Regional Chief Auditor, Dorthe Tolborg
Codan
☎ 33 55 34 59
e-mail: dtg@codan.dk

Kasserer

Revisionschef Peter Jochimsen,
ATP
☎ 48 20 37 28
e-mail: pjo@atp.dk

Sekretær

Revisionschef Ole Kirkbak,
Sydbank
☎ 74 36 31 00
e-mail: ole.kirkbak@sydbank.dk

Bestyrelsesmedlemmer

Vice President Vibeke Aggerholm,
Carlsberg Breweries
☎ 33 27 12 26
e-mail: vibeke.aggerholm@carlsberg.com

Vicerevisionschef Kim Stormly Hansen
Nykredit
☎ 44 55 93 17
e-mail: ksh@nykredit.dk

Professor Lars Kiertzner,
CBS (Copenhagen Business School)
☎ 38 15 23 48
e-mail: lk.acc@cbs.dk

Senior Audit Manager, CIA,
Afdelingsdirektør Anette Kauffmann Laursen,
Nordea
☎ 33 33 41 33
e-mail: anette.laursen@nordea.com

Koncernrevisionschef Pia Sønderlund Nielsen,
Finansministeriet
☎ 33 92 26 77
e-mail: pnn@fm.dk

Koncernrevisionschef Poul-Erik Winther,
Alm. Brand
☎ 45 47 78 97
e-mail: abrpwe@almbrand.dk

Indmeldelse i foreningen

Indmeldelse i foreningen foretages på: www.ii.dk eller

Dorte Dreieø

☎ 44 55 93 07
e-mail: ddh@nykredit.dk

Jobannoncer

Jobannoncer for medlemmer kan bringes på foreningens hjemmeside og/eller i INFO.

Annoncer bringes kun i INFO, såfremt der er plads hertil. Annonceudkast sendes til redaktionens adresse jf. side 1.

Eksamen

Nærmere oplysninger om CIA-, CGAP-, CCSA- og CFSA-eksamen kan fås på IIA's internationale hjemmeside: www.theiia.org eller ved kontakt til:
Anette Kauffmann Laursen,
☎ 33 33 41 33
e-mail: anette.laursen@nordea.com

